

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालयको

बार्षिक गतिविधि पुस्तिका

(आ.व. २०७७/२०७८)

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग
बागमती प्रदेश कार्यालय

सानेपा, ललितपुर

बागमती प्रदेश कार्यालयबाट सम्पादित कार्य - एक भलक

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालयको

बार्षिक गतिविधि पुस्तिका

(आ.व. २०७७/२०७८)

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

बागमती प्रदेश कार्यालय

सानेपा, ललितपुर ।

आयोगका पदाधिकारीहरू

अध्यक्ष

माननीय तप बहादुर मगर

सदस्यहरू

माननीय डा.सूर्यप्रसाद शर्मा ढुङ्गेल

माननीय मिहिर ठाकुर

माननीय मनोज दुवाडी

माननीय लिली थापा

का.मु.सचिव

मुरारी प्रसाद खरेल

सल्लाहकार : यज्ञ प्रसाद अधिकारी

लेखन/सम्पादन/संयोजन :

सरिता ज्ञवाली
जायश्वर चापागाई
रारा कर्माचार्य
लोकनाथ धिमिरे
अस्मिता पोखरेल

प्रकाशक : राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग
बागमती प्रदेश कार्यालय, सानेपा, ललितपुर ।

प्रकाशन मिति : २०७८ असार

संस्करण : तेस्रो

प्रति: ३००

@ सर्वाधिकार : राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग
बागमती प्रदेश कार्यालय, सानेपा, ललितपुर ।

@ आयोगको यस कार्यालयको पूर्व स्वीकृति विना यस प्रतिवेदनलाई बौद्धिक वा शैक्षिक प्रयोजन बाहेक व्यापारिक वा अन्य प्रयोजनका लागि पुनः उत्पादन एवम मुद्रण गर्ने गरी सङ्ग्रह गर्न अथवा कुनै पनि माध्यमबाट प्रयोगमा ल्याउन पाइने छैन । बौद्धिक तथा शैक्षिक प्रयोजनार्थ स्रोत खुलाई आवश्यक अंशहरू साभार गरी प्रयोग गर्न सकिने छ ।

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग National Human Rights Commission of Nepal

केन्द्रीय कार्यालय (Central Office)
हरिहर भवन, पुल्चोक, ललितपुर (Harihar Bhawan, Pulchowk, Lalitpur, Nepal)

सन्तव्य

नेपालको संविधान तथा नेपाल पक्ष भएको मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्धमा निर्मित हक अधिकारहरू नागरिकले निर्यात रूपमा उपभोग गर्न पाउनु पर्दछ । ती अधिकारहरूको सम्मान, संरक्षण तथा संरक्षण गर्नु राज्यको दायित्व हो । मानव अधिकार उल्लंघन तथा दुर्लभाहनका घटना हुन नदिन, राज्य सयन्त्रलाई मानव अधिकार संरक्षणमा जवाफदेही बनाउन, मानव अधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सबै निकायहरूको सत प्रथम आजको प्रमुख आवश्यकता हो ।

मानव अधिकारको सम्बन्धमा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा गरेका प्रतिबद्धता र मौलिक हकका विषय समेतलाई समेटि नेपाल सरकारले मानव अधिकार सम्बन्धी पाँचौँ राष्ट्रिय कार्ययोजना यही आर्थिक वर्षमा जारी गरेको छ । उक्त कार्ययोजनाले मानव अधिकार संरक्षणमा संघ, प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तहलाई जिम्मेवारी तोकेको छ । त्यसको कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगले पनि पाएको छ । आगामी दिनमा प्रदेश सरकार र स्थानीय तहबाट समेत मानव अधिकारका विषयलाई प्राथमिकतामा राखिने छ नन्ने मैले विश्वास लिएको छु ।

आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालयले सम्पादन गरेका मानव अधिकार संरक्षण तथा प्रबन्धन सम्बन्धी गतिविधिहरू समेटेर प्रकाशन गरिएको यो वार्षिक गतिविधि पुस्तिकाले बागमती प्रदेश अर्न्तगत रहेका जिल्लाहरूको मानव अधिकारको अवस्था चित्रण गरी सर्वोकारवाता सबैमा सुसूचित हुन सहयोग पुऱ्याउने छ ।

यस वार्षिक गतिविधि पुस्तिका लघार गर्ने संलग्न आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालयका कार्यालय प्रमुख यज्ञप्रसाद अधिकारी र पुस्तक प्रकाशनमा संलग्न सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

तप बहादुर भण्डारी
अध्यक्ष

३१ असार, २०७८

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

National Human Rights Commission of Nepal

केन्द्रीय कार्यालय (Central Office)

हरिहर भवन, पुल्चोक, ललितपुर (Harishar Bhawan, Pulchowk, Lalitpur, Nepal)

मन्तव्य

फुनै पनि संस्थाको कार्यक्रमहरूको जानकारी तथा प्रभावकारिता मापनको एउटा सूचक भनेको त्यस संस्थाले प्रकाशित गर्ने प्रतिवेदन/पुस्तिका नै हो । यसैलाई दृष्टिगत गरी आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालय, सानेपा ललितपुरले आ.व. २०७७/७८ मा सम्पन्न गरेका अनुसन्धान अनुगमन तथा मानव अधिकार सम्बन्धनका गतिविधिहरू समेटेर नागरिकलाई सुसूचित गर्ने उद्देश्यले वार्षिक गतिविधि पुस्तिका प्रकाशन गर्न सानेपाको जानकारी पाँउदा अत्यन्त खुशी लागेको छ । आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालय लगायत सबै प्रदेश तथा शाखा कार्यालयहरूले आ-आफ्नो प्रादेशिक क्षेत्र भित्र पर्ने मानव अधिकार हननका गम्भीर घटनाहरूका सम्बन्धमा स्वविवेकीय रंगबाट उजुरी एहण गरी मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण, संवेदन र उपभोगमा प्रभावकारिता ल्याउन थप सक्रियता बढाउने छु भन्ने विश्वास लिएको छु ।

आयोगका सबै कार्यालयहरूबाट प्रभावकारी रूपमा मानव अधिकारको उजुरी उपर अनुसन्धान, अनुगमन र राज्यका विभिन्न निकायसंग समन्वय र सहकार्यमा भएका गतिविधिहरूबाट सम्बन्धित प्रदेशको मानव अधिकारको अवस्था चित्रण हुन सक्दछ । बागमती प्रदेश कार्यालयद्वारा प्रकाशित यस गतिविधि पुस्तिकाले यस प्रदेशको मानव अधिकार अवस्था सम्बन्धमा स्थानीय सरकार, स्थानीय जनता र सरोकारवाला समक्ष जानकारी गराउन, सचेतना बढाउन र राज्यका विभिन्न निकायका काम कारवाहीबाट व्यक्तिको मानव अधिकारको सुनिश्चितता गर्ने कार्यमा पर्न गएको कठिनाई समेतको मुल्याङ्कन गर्न मद्दत गर्ने छ भन्ने अपेक्षा गर्दछु ।

यस पुस्तिका प्रकाशन कार्यमा लगनशीलताका साथ छटिनु भएका प्रदेश कार्यालय सानेपाका प्रमुख सहसचिव वज्रपाद अधिकारी सहित प्रकाशन समूहमा रहनुभएका सबै कर्मचारीहरूलाई विशेष धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । घस्ती कार्यको निरन्तरताको लागि सक्रिय रहन पनि कर्मचारीहरूलाई प्रोत्साहित गर्न चाहान्छु ।

प्रसार २०७८
ललितपुर

मुरारिप्रकाश खरेन
का.मु. सचिव

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

National Human Rights Commission

बागमती प्रदेश कार्यालय, सानेपा, ललितपुर

Bagmati Province Office, Sanepa, Lalitpur

मानव्य

मानव अधिकारको सम्मान, संरक्षण र सम्बर्धन तथा त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितताको लागि संवैधानिक रूपमा राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको स्थापना भएको हो । आयोगको स्थापना काल देखि नै "क" वर्गको आयोगको रूपमा मान्यता पाउँदै आएको छ । मानव अधिकार अवस्था अनुगमन गर्ने, अनुसन्धान गर्ने, मानव अधिकार शिक्षा प्रवर्द्धन गर्ने जस्ता नियमित कार्य राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालयबाट हुँदै आएको छ ।

मानव अधिकार आयोगको पहुँच विस्तार गर्दै नेपाली नागरिकको मानव अधिकार संरक्षणका लागि प्रदेश कार्यालय र प्रदेश शाखा कार्यालय स्थापना भएको छ । बागमती प्रदेश कार्यालयले प्रदेश अर्न्तगतका १३ जिल्लाको मानव अधिकार अवस्थाको नियमित अनुगमन गर्ने, आयोगको कार्यालयमा दर्ता हुन आएका मानव अधिकार हनन/दुरुस्साहनका उजुरीमा अनुसन्धान गर्ने कार्यलाई प्राथमिकतामा राखेको छ । आयोगको देशभरमा दर्ता उजुरीहरूको करिब आधा जसो उजुरीहरू बागमती प्रदेशमा कार्यालयमा दर्ता भएको अभिलेखबाट देखिन्छ । प्रदेश सरकार अर्न्तगतका निकाय, सुरक्षा अंग, नागरिक समाज, मानव अधिकार क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थासंग हातेमालो समन्वय र सहकार्य गर्दै स्थानीय सरकार सम्म आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालय पुग्न सफल भएको छ । मूलतः आ.व. २०७७/०७८ मा कोरोना महामारीको कारण उजुरी अनुसन्धान, सिफारीस र प्रवर्द्धनार्थक गतिविधीमा गत अ.व. भन्दा सोचे जस्तो प्रगती हुन सकेन । तथापी कोभीड-१९ महामारीको अवस्थामा पनि सम्बद्ध सरकारी निकाय, सुरक्षा अंग, नागरिक समाज, मानव अधिकार क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाका प्रतिनिधीसंग सहकार्यलाई निरन्तरता दिईएको छ । महामारीको अवस्थामा नेपाल बार एसोसिएसन, नेपाल पत्रकार महासंघ गैसस महासंघ लगायत प्रदेश र जिल्लामा कार्यरत मानव अधिकारकर्मीसंग सहकार्य गर्दै निरन्तर अनुगमन भएको छ ।

अन्वयमा यो गतिविधि पुस्तिका तयार पार्न संलग्न यस कार्यालयका उपसचिव सरिता ज्ञवाली, मानव अधिकार अधिकृत जावहर चामुण्डा, लेखा अधिकृत रारा कर्माचार्य, सहायक प्रथम लोकनाथ धिमिरे, सूचना प्राविधिक सहायक अस्मिता पोखरेल सहित यस कार्यालयमा कार्यरत सबै कर्मचारीलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । यस कार्यालयको वार्षिक योजना र कार्यक्रम सम्पन्न गर्न प्रेरणा दिनु हुने हुने राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगका माननीय अध्यक्षज्यू, माननीय सदस्यज्यूहरू तथा सचिवज्यू प्रति विशेष आभार व्यक्त गर्दछु । छोटो समयमा नै गतिविधि पुस्तिका छपाईमा सहयोग गर्ने सौगात प्रिन्टर्स एण्ड स्टेशनरी काठमाण्डौलाई समेत धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

मिति: २०७८/०३/२९ गते

यज्ञप्रसाद अधिकारी
सहसचिव
(कार्यालय प्रमुख)

विषय-सूची

परिच्छेद - १	१
१.१ पृष्ठभूमी	१
१.२ संगठनात्मक संरचना, कार्यदिश र कार्यक्षेत्र	१
१.३ बागमती प्रदेश कार्यालयबाट भएका गतिविधि	२
परिच्छेद-२	९
२. मानव अधिकारको अवस्था	९
२.१ नागरिक तथा राजनैतिक अधिकारको अवस्था	९
२.२ आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारको अवस्था	१०
२.३ जातिय भेदभाव विरुद्धको अधिकारको अवस्था	१२
२.४ महिला अधिकारको अवस्था	१३
२.५ बाल अधिकारको अवस्था	१३
२.६ बलपूर्वक बेपत्ता विरुद्धको अधिकारको अवस्था	१४
२.७ यातना विरुद्धको अधिकारको अवस्था	१४
२.८ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारको अवस्था	१५
२.९ विपद् व्यवस्थापन र मानव अधिकार	१५
परिच्छेद-३	१८
३.१ आर्थिक सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी भर्चुअल तालिम	१८
३.२ काठमाडौं र ललितपुर जिल्लाका सुरक्षा प्रमुखहरूसँग छलफल	१९
३.३ मानव अधिकारको अन्तर्राष्ट्रिय दिवस	२०
३.४ आयोगको वागमती प्रदेश कार्यालयको गतिविधि पुस्तिका विमोचन	२०
३.५ सीमान्तीकृत चेपाङ्ग समुदायको आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार खोजमूलक अध्ययन	२१
३.६ अन्य प्रबर्धनात्मक कार्यक्रम	२३
३.७ बागमती प्रदेशको कोभिड-१९ महामारी र मानव अधिकार अवस्था अनुगमन २०७८	२३

३.८	नेपालमा कोभिड - १९ रोकथाम तथा नियन्त्रणमा भएका प्रयास	२४
३.९	संक्रमण फैलन नदिनका लागि अबलम्बन गरिएका लकडाउन, सामाजिक दुरी, सीमानाका बन्द, क्वारेन्टिन, आइसोलेसन जस्ता उपाय र कार्यान्वयन अवस्था	२५
३.१०	संक्रमितहरूको स्वास्थ्योपचारको अवस्था	२६
३.११	अन्य बिरामीहरूको स्वास्थ्यको अधिकार	२७
३.१२	कोभिड-१९ को संक्रमणबाट बच्ने उपायबारे जनचेतना	२८
३.१३	खाद्य सम्बन्धी अधिकारको अवस्था	२८
३.१४	आवास सम्बन्धी अधिकारको अवस्था	२९
३.१५	राहत वितरणको अवस्था	२९
३.१६	सामाजिक सुरक्षाको अवस्था	३०
३.१७	अपांगता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिकहरूको अवस्था	३०
३.१८	न्याय प्रशासन र न्यायमा पहुँच	३०
परिच्छेद-४		३२
उपलब्धी, चुनौती र समाधानका सम्भावित उपायहरू		३२
४.१	उपलब्धी	३२
४.२	चुनौती	३२
४.३	चुनौती समाधानका उपाय	३३
४.४	प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई सुझाव	३३
अनुसूचीहरू		३४

१.१ पृष्ठभूमी

नेपालको संविधान (२०७२) को धारा २४८ अनुरूप स्थापित राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग एक स्वतन्त्र र स्वयत्त निकाय हो। संविधानको धारा २९३ बमोजिम प्रतिनिधि सभाका समितिले राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बाहेकका अन्य संवैधानिक निकायको प्रतिवेदन लगायतका काम कारबाहीको अनुगमन र मुल्यांकन गरी आवश्यक निर्देशन वा राय सल्लाह दिन सक्ने छ। हाल आयोगमा केन्द्रीय कार्यालय, सात प्रदेश कार्यालय र तीन प्रदेश शाखा कार्यालय रहेका छन्।

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग समक्ष जनताको सहज पहुँच पुगोस् भन्ने उद्देश्यका साथ २०७४ साल कात्तिक १ गते उपक्षेत्रीय कार्यालय सानेपा, ललितपुरमा स्थापना भएको हो। यस कार्यालयको स्थापना भए सँगै यस कार्यालयले आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रका जिल्लाहरूमा मानव अधिकार सम्बन्धी आफ्ना गतिविधिहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ। आयोगको २०७५ असार ८ गतेको निर्णयानुसार आयोगको प्रदेश नं. ३ कार्यालयको रूपमा सानेपा ललितपुरमा स्थापित गरी कार्य संचालन गरी आएको छ। गत वर्ष प्रदेश सभाको बैठकबाट प्रदेशको नाम बागमती प्रदेश नामाकरण गर्ने र प्रदेश मुकाम हेटौडामा राख्ने निर्णय भए पश्चात राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालय नामाकरण भएको छ। यस प्रदेशको समग्र मानव अधिकारको चित्रण एवम मानव अधिकारका सवालहरूमा केन्द्रित रही यस कार्यालयले अनुगमन र अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यलाई निरन्तर रूपमा अगाडी बढाइरहेको छ। कार्यालयको अनुगमन तथा अनुसन्धानबाट प्राप्त प्रतिवेदनको निष्कर्ष, प्रेस-विज्ञप्ती, पत्रकार सम्मेलन, बार्षिक गतिविधि मार्फत मानव अधिकारको स्थितिलाई प्रकाशमा ल्याउने क्रम निरन्तर जारी रहेको छ। नेपालको संविधान (२०७२) को धारा २४९ को उपधारा (१) बमोजिम संवैधानिक निकायले आफुले गरेको काम कारबाहीको बार्षिक प्रतिवेदन राष्ट्रपती समक्ष पेश गर्ने र राष्ट्रपतीले प्रधानमन्त्री मार्फत त्यस्तो प्रतिवेदन संघीय संसद समक्ष पेश गर्न लगाउने व्यवस्था छ भने उपधारा (३) मा संवैधानिक निकायले प्रत्येक प्रदेशको काम कारबाहीको सम्बन्धमा अलग अलग प्रतिवेदन तयार गरी प्रदेश प्रमुख समक्ष पेश गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ। एकातर्फ मानव अधिकार आयोग जस्तै संवैधानिक निकायका प्रदेश कार्यालयहरूले गरेका काम कारबाही आम नागरिकको चासोको विषय हुन्छन् भने अर्को तर्फ यसका गतिविधिले प्रदेश सरकार र स्थानीय तहसँग नजीकको सम्बन्ध राखेको हुन्छ।

१.२ संगठनात्मक संरचना, कार्यदेश र कार्यक्षेत्र

संघीय संरचना अनुसार निर्माण गरिएको आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालय सानेपा, ललितपुर कार्यालयको भौगोलिक क्षेत्राधिकार भित्र बागमती प्रदेश अर्न्तगतका १३ जिल्ला रहेका छन्। यस प्रदेश कार्यालयमा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण अनुसुची-१ मा राखिएको छ। यस प्रदेश

कार्यालय अर्न्तगतका जिल्लाहरूको विवरण अनुसूची-२ मा संलग्न छ ।

१.३ बागमती प्रदेश कार्यालयबाट भएका गतिविधि

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालयबाट आ.व. २०७७/७८ को अवधिमा सम्पन्न गरिएका मानव अधिकार अनुगमन तथा अनुसन्धान टोलीहरूको प्रतिवेदन, प्राप्त उजुरीहरू, सम्पन्न गरिएका प्रवर्द्धनात्मक गतिविधिहरू अन्य निकायका प्रतिवेदन समेतको आधारमा यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । मानव अधिकारको क्षेत्रमा क्रियाशिल राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संघ सस्थाहरू, पत्रकारहरू, नागरिक समाज, स्थानीय प्रशासन, सुरक्षा निकाय, आदिसँग भएका अर्न्तक्रिया, छलफलबाट प्राप्त जानकारीहरूलाई पनि यस प्रतिवेदनको आधारको रूपमा लिइएको छ ।

१.३.१. प्रशासनिक कार्यहरू

यस कार्यालयबाट तोकीएका जिम्मेवारी निम्नानुसार रहेका छन् ।

- (क) कार्यालय व्यवस्थापन र सरसफाई ।
- (ख) सार्वजनिक खरिद ।
- (ग) मर्मत संहार तथा रेखदेख (कार्यालयका भौतिक साधनहरूको अनुगमन निरीक्षण) ।
- (घ) सवारी व्यवस्थापन ।
- (ङ) दर्ता चलानी (पत्राचार) ।
- (च) कार्यालय व्यवस्थापन र सञ्चालनका दैनिक भैपरी आउने अन्य कामहरू ।

सम्पादीत कार्यहरू		
१	कर्मचारीसँग सम्बन्धित कार्यहरू	<ul style="list-style-type: none">● कर्मचारीहरूको सरुवा र रमाना सम्बन्धी पत्राचार● कर्मचारीहरूको कार्य सम्पादन मुल्यांकन फारम संकलन ।● कर्मचारीहरूको आ.व. २०७७/०७८ को सम्पति विवरण संकलन ।● कर्मचारीहरूको व्यक्तिगत फाईल ब्यवस्थापन ।● कर्मचारीहरूको बिदा, हाजिरको अभिलेख व्यवस्थापन ।

२	व्यवस्थापकीय कार्यहरू	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रदेशको स्थायी राजधानी हेटौडा, मकवानपुरमा कार्यालय खोल्न तथा कार्यालयका लागि जग्गा उपलब्ध गराउनका लागि निरन्तर पत्राचार तथा सम्बन्धित निकायसँग परामर्श वैठक भएको छ । ● अनुगमन अनुसन्धान टोलीका लागि सवारी व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यहरू भएका छन् । ● कार्यालय तथा कार्यालय परिषर सरसफाईका लागि आवश्यक कार्यहरू भएका छन् । ● कोभिड-१९ बाट सुरक्षित रहन कर्मचारीहरू स्वास्थ्य मापदण्ड पालना र स्वास्थ्य समग्रीहरूको व्यवस्थापन भएको छ ।
३	खरिद बिक्री/मर्मत संहार/सवारी साधनसँग सम्बन्धित कार्यहरू	<ul style="list-style-type: none"> ● आ.व. २०७७/०७८ को जिन्सी निरीक्षणको लागि समिति गठन गरी कार्य सम्पादन भएको । ● फर्निचर सम्बन्धी समान खरिद । ● स्टेशनरी खरिदका लागि सिलबन्दी दरभाउ पत्र आह्वान । ● कार्यालय सम्बन्धी आवश्यक समान खरिद, मर्मत तथा नियमित आपूर्ति ।

१.३.२ संरक्षण सम्बन्धी कार्यहरू

बागमती प्रदेश कार्यालयको स्थापना भए पश्चात यस कार्यालयको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने १३ वटा जिल्लाहरूमा मानव अधिकार संरक्षणका लागि उजुरी ग्रहण, अनुगमन, अनुसन्धान र उजुरी निर्णयार्थ आयोगमा प्रस्तुत गर्ने लगायतका कार्यहरू निरन्तर रुपमा भै आएका छन् ।

१.३.३ संवर्द्धनात्मक कार्यहरू

मानव अधिकार सम्बन्धी शिक्षा र सचेतना अभिवृद्धि एवं मानव अधिकारको वकालत, सुचना सम्प्रेषण सम्बन्धी कार्यमा संवर्द्धनात्मक कार्यको विशेष महत्त्व हुने गर्दछ । संवैधानिक एवं कानुनी दायित्व अन्तर्गत आयोगको यस कार्यालयले मानव अधिकार प्रवर्धन सम्बन्धी गतिविधिहरू संचालन गर्दै आएको छ । आयोगको रणनीतिक योजना तथा बार्षिक कार्ययोजनामा आधारित प्रवर्धनात्मक कार्यबाट मानव अधिकार सचेतना अभिवृद्धि एवं मानव अधिकार संस्कृतिको विकासमा टेवा पुन गएको छ । गत वर्ष देखि कोभिड-१९ महामारीको कारण जारी लकडाउन र निषेधाज्ञा तथा २०७८ वैशाख १६ गते देखि जारी निषेधाज्ञा र कोभिड-१९ का कारण आम नागरिकहरूको स्वास्थ्य तथा

मानव अधिकार अवस्थाको तत्काल अनुगमनका लागि कार्य क्षेत्र भित्रका जिल्लामा आकस्मिक अनुगमन गरि आवश्यक ब्यवस्थापनका लागि नेपाल सरकार लगायत सम्बन्धीत सरोकारवालाको ध्यानाकर्षण गरिएको थियो ।

मानव अधिकारको संवर्द्धन मानव अधिकार सहकार्य तथा समन्वय सम्बन्धी निर्देशिका २०६९ जारी भई कार्यान्वयन भई आएको छ । यस कार्यालयले प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी अन्तर्क्रिया, छलफल, सभा, गोष्ठी, तालिम, कार्याशाला जस्ता गतिविधीहरू संचालन भई आएका छन् ।

मानव अधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत गैसस र स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्य गरी कार्यक्रमहरू संचालन गरेको छ । आयोग, मानव अधिकार एवं पेसागत संघ संस्थाद्वारा आयोजित मानव अधिकार सम्बन्धी कार्यक्रमहरूमा (स्रोत व्यक्ति/विशेषज्ञ सेवा र प्रमुख अतिथि अतिथि र सहभागी भई बिभिन्न कार्यक्रमा सहभागिता जनाएको संवर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको विस्तृत विवरण अनुसुची-३ मा समावेश गरिएको छ ।

१.३.४ उजुरीसँग सम्बन्धित कार्यहरू

आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालयले मानव अधिकार संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने क्रममा संविधान, ऐन नियमको परिधि भित्र रही मानव अधिकार उल्लंघन तथा दुरुत्साहनसँग सम्बन्धीत घटनाहरूमाल पीडितबाट प्राप्त उजुरी, स्वविवेकीय रुपमा समेत उजुरी ग्रहण गर्दै आएको छ । यस प्रकारका उजुरी, पीडित, पीडितको परिवार संघ संस्था, व्यक्ति, समुदाय वा आमसञ्चार माध्यममा सम्प्रेषित समाचारका आधारमा समेत उजुरी ग्रहण गर्ने गरिन्छ । यसरी कार्यालयमा प्राप्त उजुरी माथि अनुगमन, अनुसन्धान एवं छानविन गरी पीडित तथा पीडित परिवारलाई क्षतिपूर्ति राहत र आवश्यक कानुनी कारबाहीका लागि सरकार वा सरोकारवाला निकाय सँग जानकारी माग गर्ने, सिफारिसका लागि आयोगमा पेश गर्ने कार्य गर्दै आएको छ । यस आर्थिक वर्षमा जम्मा ९८ उजुरीहरू बागमती प्रदेश कार्यालयमा दर्ता भएका छन् । गत आर्थिक वर्षमा रहेका सीहित जम्मा ७२१ थान उजुरी हाल यस कार्यालयमा विचाराधिन रहेका छन् । उजुरीहरूको विवरण अनुसुची-५ मा समावेश गरिएको छ ।

महासन्धिमा आधारित विषयगत उजुरीहरूको विवरण (आ.व.२०७७/७८)

विषयगत उजुरीहरू	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत	वैशाक	जेठ	असार	जम्मा
नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार	७	१	८	२	१	७	४	४	४	-	२	४	४४
आर्थिक समाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार	१	२	४	३	२	१	४	२	३	-	३	१	२६
यातना तथा क्रुर अमानवीय व्यवहार विरुद्धको अधिकार	-	१	१	-	१	२	-	-	२	-	-	२	९
बाल अधिकार सम्बन्धी अधिकार	-	१	१	-	-	-	-	१	-	१	-	-	४
महिला विरुद्धको अधिकार	१	-	२	१	-	१	-	-	१	-	-	-	६
आप्रवासी कामदार हरूको अधिकार	-	-	-	-	-	-	-	१	-	-	-	-	१
व्यक्ति बेपत्ता पार्ने कार्य विरुद्धको अधिकार	१	-	-	-	-	-	१	-	१	-	-	-	३
सवै किसिमका जातिय भेदभाव विरुद्धको अधिकार	-	-	-	१	-	-	१	१	-	-	-	१	४
अपांगता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार	-	-	-	-	-	१	-	-	-	-	-	-	१
जम्मा	१०	५	१६	७	४	१३	९	९	११	१	५	८	९८

यस कार्यालयमा दर्ता हुन आएका उजुरीका विषयमा नागरिक तथा राजनीतिक अधिकारसँग सम्बन्धित ४२, आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अधिकारसँग सम्बन्धित २६, यातनासँग सम्बन्धित १०, महिला अधिकारसँग सम्बन्धित ६, जातिय बिभेद सँग सम्बन्धीत ४, बाल अधिकार सँग सम्बन्धीत ३ र व्यक्ति बेपत्ता पार्ने कार्य विरुद्धको अधिकारसँग सम्बन्धित ३ उजुरीहरू दर्ता भएका छन् । प्राप्त उजुरीहरूको प्रकृति हेर्दा न्याय प्रशासन, जीवनको अधिकार, शान्तिपूर्वक भेला भई सभा सम्मेलन गर्न पाउने अधिकार, स्वास्थ्य, शिक्षा रोजगारी, आवास तथा वातावरण अधिकारसँग सम्बन्धित छन् । यसै गरी महिला अधिकार, घरेलु हिंसा, बाल अधिकार, अपांगता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार, जातीय विभेद विरुद्धको अधिकार, जेष्ठ नागरिकको अधिकार लगायतका विषयसँग सम्बन्धित छन् ।

१.३.५. जिल्लागत रुपमा दर्ता भएका उजुरीहरू

आ.व. २०७७/०७८ मा यस कार्यालयमा सबै भन्दा बढी काठमाण्डौ जिल्लाका ५० उजुरी दर्ता भएका छन् । सबै भन्दा कम मकवानपुर जिल्लाबाट १ वटा मात्र उजुरी दर्ता भएका छन् । यस आर्थिक वर्षमा सिन्धुली, रसुवा र नुवाकोट जिल्लाबाट उजुरी दर्ता भएको छैन । आ.व. २०७७/०७८ असारमा ९८ वटा उजुरीहरू दर्ता भै जिल्लागत उजुरीहरूको विवरण अनुसुची -४ मा समावेश गरिएको छ ।

१.३.६ महासन्धिमा आधारित उजुरीहरू

महासन्धिमा आधारित उजुरीहरूको प्रकृति हेर्दा विगत वर्ष देखि यस आर्थिक वर्ष सम्म यस कार्यालयको क्षेत्राधिकार भित्रका जम्मा ७२१ वटा उजुरीहरू बिचाराधिन रहेका छन् । नागरिक तथा राजनीतिक अधिकारमा २१८, आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारमा ९४, यातना विरुद्धको अधिकार १०९, व्यक्ति बेपत्ता पार्ने कार्य विरुद्धको अधिकार २२०, अपांगता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार १७, बाल अधिकार ५१, महिला अधिकार ७२, आप्रवासी कामदारहरूको अधिकार ५३, जातीय भेदभाव विरुद्धको अधिकार ९, मानव वेचबिखन र शरणार्थीको अधिकार अर्न्तगत ६ वटा उजुरी रहेका छन् ।

१.३.७. विषयगत आधारमा परेका उजुरीहरू

यस कार्यालयमामा सबै भन्दा बढी आर्थिक समाजिक सांस्कृतिक अधिकारमा २१८, व्यक्ति वेपत्ता पार्ने कार्य विरुद्धको अधिकारमा २२०, यातना विरुद्धको अधिकारमा १०९ उजुरी रहेका छन् । यसका अतिरिक्त स्वतन्त्रता/सभा सम्मेलनको अधिकार, बिभेद विरुद्धको अधिकार, कैदी बन्दीको अधिकार, स्वच्छ वातावरणको अधिकार हनन् भएको लगायतका विषयहरूमा उजुरी रहेका छन् ।

आयोगले मानव अधिकार हनन् भएको भनिएका घटनाहरूको सम्बन्धमा आवश्यक परामर्श पनि प्रदान गर्दै आएको छ । आयोगले आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्र नपर्ने उजुरीहरू उपर आवश्यक कारबाहीका लागि सम्बन्धित निकायमा कारबाहीको लागि प्रेषित गर्दछ साथै उजुरीकर्तालाई कानुनी परामर्श सेवा प्रदान गरी आएको छ । यस आ.व. मा कार्यालयले १०७ वटा परामर्श सेवा उपलब्ध गराएको छ । विषयगत रुपमा दर्ता भई अनुसन्धान भएका उजुरीहरूको विवरण अनुसुची -७ मा राखिएको छ ।

१.३.८. अनुगमन सम्बन्धी गतिविधिहरू

मानव अधिकारको संरक्षणका लागि यस बागमती प्रदेश कार्यालयले एकल रुपमा र राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग केन्द्रीय कार्यालयसँगको समन्वयमा समेत अनुगमन गर्दै आएको छ । मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता तथा राष्ट्रिय कानूनले प्रदान गरेका हक-अधिकार, राज्यका नीति निर्देशन, मानव अधिकार राष्ट्रिय कार्ययोजना आदि

विषयहरूको कार्यान्वयनको अवस्थाको नियमित र आकस्मिक रूपमा मानव अधिकार अनुगमन गर्दै आएको छ ।

अनुगमनका विषयहरूमा नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार, आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार, महिला अधिकार, यातना विरुद्धको अधिकार, जातिय भेदभाव विरुद्धको हक, आदि रहेका छन् । नागरिक तथा राजनीतिक विषयमा समग्र मानव अधिकार अवस्था, कैदीबन्दीहरूको अधिकार, कारागार तथा हिरासतको अवस्था, गैरकानुनी थुना लगायतका विषयमा समेत नियमित रूपमा अनुगमन हुँदै आएको छ । त्यसै गरी आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकारमा अस्पताल एवं स्वास्थ्य अवस्था, उपभोक्ताको अधिकार, प्रकृतिक प्रकोप (बाढी पहिरो) बाट विस्थापितहरूको अधिकारका अतिरिक्त जेष्ठ नागरिक, महिला, बालबालिका, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक/सीमान्तीकृत समुदाय, अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरूको अधिकार, आप्रवासी कामदारहरूको अधिकार, मानव वेचबिखनको अवस्था लगायतका विषयमा पनि अनुगमन हुँदै आएको छ । यस कार्यालयबाट यस आ.व. २०७७/०७८ मा १४ पटक आकस्मिक अनुगमन र ८ पटक विषयगत अनुगमन सम्पन्न भएका छन् । सम्पादन भएका कार्यहरूको विवरण अनुसुची-८ मा समावेश गरिएको छ ।

१.३.९ केन्द्रीय कार्यालयमा भएका सिफारिशहरू

यस बागमती प्रदेश कार्यालय सानेपाबाट यस आर्थिक वर्षमा १ सय ३३ थान उजुरीहरू उपर अनुसन्धान सम्पन्न गरी अन्तिम निर्णयका लागि केन्द्रीय कार्यालयमा पठाइएको छ । उक्त उजुरीहरूको विवरण अनुसुची-६ मा समावेश गरिएको छ ।

१.३.१० समन्वय र सहकार्य

आयोगले आफ्नो प्रादेशिक क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने जिल्लाहरूमा मानव अधिकार प्रवर्धनात्मक कार्यक्रमहरू संचालन गर्दा प्रदेश सरकार, सरकारी कार्यालयहरू, स्थानीय सरकार अर्न्तगत महानगरपालिका, उपमहानगर पालिका, नगरपालिका तथा गाँउपालिकाहरूसँगको समन्वय र सहकार्यमा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ । प्रदेश तथा स्थानीय सरकार र अन्य सरोकारवाला निकायसँगको समन्वय र सहकार्यमा सम्पन्न भएका कार्यक्रमहरू प्रभावकारी हुने गरेकोले समन्वयमा कार्यक्रम संचालन गर्न स्थानीय निकाय तह हरूबाट यस कार्यालयसँग पत्राचार भई श्रोत व्यक्ति माग हुने गरेको छ । मूलत नेपाल सरकारको मानव अधिकार राष्ट्रिय कार्ययोजना सम्बन्धमा मकवानपुर जिल्लाको राक्सिराङ् गाउपालिका, थाहा नगरपालिका, मकवानपुरगढी गाँउपालिका, सिन्धुली जिल्लाको कमलामाई नगरपालिका, मरिण गाँउपालिका, धादीङ् जिल्लाको ज्वालामुखी गाँउपालिकासँग सहकार्यमा मानव अधिकार प्रशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न भएका छन् । त्यसै गरी गैसस सँगको सहकार्यमा मानव अधिकार प्रवर्धनात्मक

गतिविधि भएका छन् । यस वर्ष जनकालत मञ्च नेपाल र ह्यूमन राइट्स एण्ड जस्टीस सेन्टरसँगसमेत सहकार्यमा कार्यक्रम सम्पन्न भएका छन् ।

१.३.१२ केन्द्रीय कार्यालयबाट भएका पदाधिकारीको भ्रमण तथा कार्यक्रम

यस बागमती प्रदेश कार्यालयमा यस आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा केन्द्रीय कार्यालयबाट तपसिल बमोजिमका पदाधिकारीहरूको भ्रमण सम्पन्न भएको छ ।

क्र.सं	पदाधिकारीहरूको नाम	मिति
१	माननीय अध्यक्ष तप बहादुर मगर	२०७७।११।५
२	माननीय सदस्य डा.सूर्य प्रसाद शर्मा दुङ्गेल	२०७७।११।५
३	माननीय सदस्य मिहिर ठाकुर	२०७७।११।५
४	माननीय सदस्य मनोज दुवाडी	२०७७।११।५
५	माननीय सदस्य लीली थापा	२०७७।११।५

२. मानव अधिकारको अवस्था

आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा यस कार्यालयले बार्षिक कार्ययोजना तथा तत्कालीन आवश्यकता अनुरूप मानव अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धनको लागि गरिएका मानव अधिकारको अवस्था अनुगमन तथा मानव अधिकार उल्लंघनका घटना अनुगमन तथा मानव अधिकार उल्लंघन घटनाका उजुरीहरूको अनुसन्धानलाई प्राथमिकतामा राखी आ.व. २०७७/७८ लाई अनुसन्धान वर्षको रूपमा कार्य गर्ने कार्ययोजना तर्जुमा भएको थियो । यसका अतिरिक्त कोरोना महामारीबाट मानिसको स्वास्थ्यमा पारेको प्रभाव अनुगमन, कैदी बन्दीहरूको मानव अधिकारको अवस्था अनुगमन एवं विभिन्न समयमा आयोजित मानव अधिकार सम्बन्धित सम्बन्धी विविध कार्यक्रमहरूबाट प्राप्त तथ्यहरू, सूचना तथा जानकारी तथा कार्यालयमा प्राप्त हुन आएका उजुरी र विभिन्न सञ्चार माध्यममा प्रकाशन भएका मानव अधिकारसँग सम्बन्धित समाचारहरू, मानव अधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी निकाय र गैससका सूचना समेतको आधारमा बागमती प्रदेशको मानव अधिकारको अवस्था प्रतिवेदनमा समेटिएको छ ।

२.१ नागरिक तथा राजनैतिक अधिकारको अवस्था

मर्यादित एवं सम्मानजनक बाँच्न पाउनु प्रत्येक नागरिकको नैसर्गिक अधिकार हो । मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणा पत्र, १९४८ को धारा ३, नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अभिसन्धी, १९६६ को धारा ६ ले प्रत्येक व्यक्तिलाई जीवनको अधिकार प्रत्याभूति गर्दै स्वेच्छाचारी ढङ्गले कसैको पनि जीवन हरण गर्न नपाइने भनी उल्लेख गरिएको छ । नेपालको संविधान (२०७२) ले प्रत्येक व्यक्तिलाई सम्मानपूर्वक बाँच्न पाउने हक सुनिश्चित गरेको छ । आयोगमा परेका उजुरीको अध्ययन, अनुसन्धान तथा विश्लेषणको आधारमा हेर्दा प्रहरीले आरोपीत व्यक्तिलाई पक्राउ गर्न सक्ने संभावना रहेको अवस्थामा पनि अत्याधिक बल प्रयोग भएका घटनाले स्वच्छ पुर्पक्षको अधिकारको हनन भएको पाईन्छ । नागरिकको जिउ ज्यानको सुरक्षा, अपहरण, बेपत्ता, गैरकानूनी पक्राउ, यातना, विरोध प्रदर्शन गर्ने व्यक्ति उपर लाठी चार्ज र कुटापिट, धरपकड, आमरण अनसन जस्ता कार्यले निरन्तरता पायो । आर्थिक वर्षको सुरुमै चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जका सेनाले हात्ती लगाएर माडी नगरपालिका-९ कुसुमखोलाका चेपाङ वस्तीका घर भत्काइदिने, आगजनी गर्ने कार्य भएका छन् । चितवनको राप्ती नगरपालिकाका केही व्यक्तिहरूलाई पक्राउ गरी नियन्त्रणमा लिई यातना दिने कार्य भएको पाईयो । ती मध्ये चितवनका २४ वर्षीय राजकुमार चेपाङको २०७७ साउन ७ गते मृत्यु भएको घटना उपर राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालयबाट उजुरी ग्रहण गरी तत्काल फिल्ड अनुसन्धान गरी मृतकका आफन्तलाई क्षतिपूर्ति र आरोपीतलाई कानून बमोजिम कारवाहीको लागि सम्बन्धीत निकाय समक्ष पहल गरेको छ । गोरखा जिल्ला, फुजेल गाउपालिका निवासी गंगामाया अधिकारीको १ सय ३७ दिन लामो आमरण अनसनको समयमा स्वास्थ्य अवस्था

अनुगमन, कोरोना महामारी विरुद्धमा भएको वेधती विरुद्ध इनफ इज इनफका कार्यकर्ताको भोकहडताल अनुगमन, मछिन्द्रनाथको रथ यात्रामा प्रहरी र प्रदर्शनकारी बीच भएको भडप तथा गिरफ्तारमा परेका आरोपीतका अधिकार सम्बन्धी घटनाहरूको अनुगमन गरेको छ ।

कैदी बन्दीहरू प्रति पनि मानवीय व्यवहार गरिनु पर्ने मानव अधिकारको विषय रहेको छ । तथापी कारागारमा क्षमता भन्दा अत्याधिक कैदी बन्दी रहेको कार्यालयबाट भएको अनुगमनबाट पाईयो । कारागार शाखा चितवनमा दुई सय ५५ जना पुरुषको क्षमता रहेको कारागारमा ६ सय ४४ पुरुष, २५ जनाको क्षमता रहेको महिला बन्दी गृहमा ५५ महिला र दुई आश्रित बालबालिका रहेका छन् । स्वास्थ्य उपचारका लागि सरकारले अघिल्लो आर्थिक वर्षमा रु ४८ लाख ७५ हजार बजेट खर्च गरेको भएतापनि यस वर्ष कोभिड-१९ सङ्क्रमणका कारण बजेट कटौती गरेको पाईयो ।

रसुवा जिल्ला कारागारको क्षमता २५ जनाको रहेको छ । तर हाल यस कारागारमा १ सय १५ जना कैदी र ११ जना थुनुवा गरी ५ महिला सहित १ सय २६ जना रहेका छन् । क्षमता भन्दा बढी कैदीबन्दी हुँदा सुत्न, शौचालय जान, खाना बनाउन तथा खान समेत पालो गर्नु पर्ने बन्दी कैदी बन्दीको गुनासो रहेको पाईयो । नेपाल सरकारले कैदीबन्दीका लागि दिएको स्वास्थ्य सेवा, खेलकुद लगायतको सुविधाबाट समेत वञ्चित भएको पाईन्छ । जिल्ला कारागार, नुवाकोटमा पुरुष कक्षतर्फ ५० जना र महिलातर्फ २० जना क्षमता भएको कारागारमा पुरुष तर्फ १ सय ४३ जना कैदी बन्दी रहेकोले दैनिक ४५-५० जना कैदी बन्दीहरू पेटी, कारागारको खुल्ला ठाउँमा सुत्न बाध्य रहेका छन् । कारागारमा ७९ जना कैदी र ६४ जना बन्दी गरी १ सय ४३ जना पुरुष कैदीबन्दी रहेका छन् । महिला तर्फ १० कैदी र ६ बन्दी गरी १६ जना रहेका छन् । क्षमता भन्दा अत्याधिक कैदीबन्दी हुँदा सौचालय प्रयोग र खानेपानीको समेत समस्या रहेको छ ।

त्यसै गरी यस वर्ष विप्लव समुह तथा अज्ञात समूहद्वारा र त्यसै गरी विभिन्न स्थानमा प्रेशर कुकर बम राख्न कार्य र डिस्पोज गर्ने कार्यले समेत निरन्तरता पायो ।^१

कोरोना महामारीको नियन्त्रण गर्न भनी २०७६ चैत ११ गते देखि सरकारले देश भरी बन्दा बन्दी (लकडाउन) घोषणा गरेकोले नागरिकको आवतजावत तथा स्वतन्त्रतापूर्वक हिडडुलको अधिकार, रोजगारीको अधिकार, शिक्षाको अधिकार, स्वास्थ्यको अधिकारमा यस आर्थिक वर्षमा गम्भीर प्रभाव पर्न गयो ।

२.२ आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकारको अवस्था

आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय अनुबन्ध, १९६६ को नेपाल पक्ष राष्ट्र रहेको छ । आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकारले व्यक्तिको खाधान्न, स्वास्थ्य, शिक्षा, आवास र रोजगारीको अधिकारलाई सुनिश्चित गरेको छ । नेपालको संविधानमा मौलिक हकमा अधिकांश आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकारको व्यवस्था गरेको छ ।

१ काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला अरनिको राजमार्गअन्तर्गत बनेपा बुडोलमा मिति २०७७ माघ १० गते प्रेशर कुकर बम सेनाले डिस्पोज गरेको थियो ।

अन्तर्राष्ट्रिय सन्धिलाई राज्यले अनुमोदन गरी पक्ष राष्ट्र भए पछि उक्त सन्धिका प्रावधानहरूलाई आफ्नो घरेलु कानून सरह कार्यान्वयनमा ल्याइनु राज्यको प्राथमिक दायित्व हो । तथापी मौलिक हककै रूपमा उल्लेखित स्वास्थ्य, शिक्षा, खाधान, आवास र रोजगारीको हक कार्यान्वयनका लागि कानून, नीति, तथा कार्यक्रम र योजनाको अभावमा चुनौतिपूर्ण देखिएको छ ।

संविधान प्रदत्त अधिकारमा प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने हक हुनेछ र कसैलाई पनि आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट वञ्चित गरिने छैन । प्रत्येक नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँचको हक हुनेछ भन्ने उल्लेख छ । तथापि सर्वसाधारणको आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच पुन नसकी उपचारको निमित्त सुविधा सम्पन्न मेडिकल कलेज, भरतपुर सरकारी अस्पताल जस्ता अन्य थुप्रै अस्पतालहरूमा उपचारका लागि रातभर डुलाउदा डुलाउदै एक जना विरामीले भरतपुर सरकारी अस्पतालमा मृत्यु भयो ।^२

सिन्धुली घर भएकी निरूता तामाङको काठमान्डौ चुच्चेपाटीमा निर्माणाधीन अस्पतालको पाँचौं तला काम गरिरहेको अवस्थामा खसेर मृत्यु भएको घटनामा निजका आफन्तले क्षतिपूर्ति पाउन सकेको देखिदैन । निजी वा सरकारी कामकाज (जोखिमपूर्ण) मा लगाउनु पूर्व मजदुरहरूको विमा अनिवार्य गरी क्षतिपूर्ति निश्चित गरी रोजगारीको अधिकार सुनिश्चित गरिनुपर्ने देखिन्छ ।^३

प्रत्येक वर्षायाममा आएको बाढीले मानिसको ज्यानै गुमाउन बाध्य छन् । दोलखामा एक जनाको मृत्यु र सिन्धुपाल्चोकमा १ जना गरी २ जनाले ज्यान गएको छ भने बाढीले घरै बगाउदा कैयन विस्थापित हुन बाध्य छन् । वागमती प्रदेश सरकारले प्रदेशका चार जिल्लामा प्राकृतिक प्रकोपबाट मृत्यु भएका परिवारलाई आर्थिक सहयोग गर्न प्रदेश विपद कोष मार्फत २ करोड ६२ लाख रुपैयाँ खर्च गरेको छ भने सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको ४ स्थानिय निकायलाई मात्र बाढी र पहिरोबाट विस्थापित परिवारको उद्धार राहत र तत्काल ब्यवस्थापन गर्न १ करोड ५ लाख रुपैयाँ उपलब्ध गराएको छ । सरकारले उपलब्ध गराएको रकम पीडित परिवारको व्यवस्थापनमा खर्च हुन सकेको छैन ।^४

सर्वोच्च अदालतले कानूनको उचित प्रकृया पुऱ्याएर उचित क्षतिपूर्ति दिएरमात्रै सडक विस्तार गर्न सरकारको नाउँमा आदेश जारी हुँदा पनि सरकारले कानूनको उचित प्रकृया विना सर्वसाधारणको घरमा डोजर चलाउन, क्षतिपूर्ति नदिई घर भत्काउन थाले पछि भक्तपुर राधेराधेका स्थानीय आक्रोशित भएका हुन् ।^५ भने सर्वोच्च अदालतको आदेश विपरित शहरी विकास निर्माण परियोजनाले बालाजुमा सरकारी जग्गा भन्दै डोजर चलाएर स्थानीयबासीहरूलाई विस्थापित बनाएको उजुरीमा आयोगबाट अनुगमन / अनुसन्धान गरेको छ ।

२ ०७७ महिनाको प्रतिवेदन

३ २०७७ पुष महिनाको प्रतिवेदन, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालय, सानेपा ललितपुर

४ २०७७ भदौ महिनाको प्रतिवेदन, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालय, सानेपा ललितपुर

५ २०७७ चैत्र महिनाको प्रतिवेदन

काठमाडौं महानगरपालिका लगायत उपत्यका १८ वटा नगरपालिकाहरूले नुवाकोटको ओखरपौवास्थित सिसडोल ल्याण्डफिल्ड साइट क्षेत्रका प्रभावित स्थानीयसँग गरेको सम्झौता अनुरूप काम नगरेकोले फोहोर मैला व्यवस्थापन गर्न स्थानीयले अवरोध गरेको पाइएको छ । फोहोरमैलाको स्थायी व्यवस्थापन र समाधान नहुँदा नागरीकको स्वच्छ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक हनन् भएको छ ।

कोरोना महामारी रोकथामको लागि जारी लकडाउनका कारण अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने व्यक्तिहरू बेरोजगारी बन्न पुगे । राज्यले बेरोजगार भएका र दैनिक गुजारा गर्न कठिन भएका अति विपन्न वर्गका मजदुर, सीमान्तीकृत वर्ग र भारतबाट रोजगारीका लागि नेपाल आएका रोजगारी गुमेका व्यक्तिहरूलाई राहतको कुनै व्यवस्थापन हुन सकेन । त्यसै गरी कोरोना महामारीका कारण धेरै मृगौलाका बिरामीहरू डायलाइसिस सेवाबाट वञ्चित भएका छन् । हाल देशभर १२ हजार मिर्गौलाका रोगी डायलाइसिस सेवा लिनुपर्ने अवस्थामा भएपनि पाँच हजार ६ सय ५७ जनाले मात्रै सेवा पाइरहेको खुल्न आएको छ । कोभिड १९ को कारण रक्तदान कार्यक्रम समेत प्रभावित हुँदा विरामीहरू प्रभावित भए । सिन्धुली जिल्लामा कोरोनाको कारण मृत्यु हुनेहरूको शव व्यवस्थापन गर्न कठिन भएको पाइयो । रामेछाप जिल्लाको एक मात्र प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र मन्थलीमा शल्यक्रियाको लागि आवश्यक भौतिक सुविधा उपलब्ध भएता पनि विशेषज्ञ डाक्टर नहुँदा सेवा प्रभावित भएको पाइयो ।

२.३ जातिय भेदभाव विरुद्धको अधिकारको अवस्था

नेपालले जातिय भेदभाव विरुद्धको महासन्धिलाई अनुमोदन गरी राष्ट्रिय कानूनद्वारा छुवाछुत तथा जातीय भेदभावलाई दण्डनीय बनाइएको छ । कानूनी बन्देज भएतापनि व्यवहारतः अझै पनि जातिय आधारमा छुवाछुत र विभेद हुने गरेको पाइन्छ । बागमती प्रदेश अन्तर्गत विशेष गरि ग्रामीण भेगमा धाराको पानी, सार्वजनिक धार्मिक स्थल, मठ मन्दिर प्रवेस र पूजापाठ गर्न नदिइएको, दलितलाई घर बहालमा नदिएको पाइन्छ । रामेछाप, सिन्धुली, दोलखा, काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाका ग्रामीण समुदायमा अझै पनि जातिय विभेदका घटनाबाट मानव अधिकार उलंघन भएको तथ्य आयोगको अनुगमनबाट प्राप्त हुन आएको छ । विशेषतः दलितसँगको अन्तरजातिय विवाह, छुवाछुत तथा जातिय विभेद, दलित सहभागिताको अभाव, दलित उत्थान लक्षित कार्यक्रमको अभाव देखिन्छ । संविधानले मौलिक हकमै भूमिहीन दलितलाई आवासको निम्ती जग्गा उपलब्ध गराउने व्यवस्था भएतापनि मौलिक हकको कार्यान्वयनको पर्खाइमा दलित समुदाय रहेका छन् । सदरमुकामको तुलनामा ग्रामिण ईलाकामा जातिय विभेद तथा छुवाछुत बढी रहेको, सार्वजनिक स्थल, सार्वजनिक समारोह, सामाजिक काम र व्यवहारहरूमा दलित माथि जातिय भेदभाव हुने गरेको दलित समाजमा जातिय विभेदबाट पीडित भएता पनि न्यायमा पहुँच नहुँदा र आर्थिक अवस्था कमजोर भएको कारण न्याय पाउन कठिन भएको पाइएको छ ।

६ नेपालको संविधानको धारा ४०

२.४. महिला अधिकारको अवस्था

महिला माथि हुने सबै प्रकारका भेदभाव अन्त्य गर्ने सम्बन्धी महासन्धी (CEDAW) १९७९ ले महिला माथि हुने शारीरिक, मानसिक, सामाजिक, राजनीतिक विभेद अन्त्य गर्नु पर्ने औल्याएको छ । तथा नेपालको संविधान (२०७२) र नेपालको अन्य कानूनले महिला अधिकार संरक्षित र सुरक्षित गरेको भएतापनि कार्यान्वयन पक्ष अझै फितलो रहेको छ । महिलालाई घर परिवार र समाजले विभेद गर्ने, दाइजोको निहुँमा घरबाट निकाला गर्ने, मानसिक र शारीरिक यातना दिने गरेको पाइयो । महिलाहरूको अपहरण पछि हत्या,^७ घरेलु हिंसा, दुरव्यवहार, यौनजन्य हिंसाका घटनाहरू दिनानुदिन बृद्धि भैरहेको देखिन्छ । महिलालाई सम्पत्ति माथिको पहुँचमा कमी, चेपाङ्ग, चिरेल, दलित, माभी, दनुवार समुदायमा बालविवाह रहनु बागमती प्रदेशका प्रमुख समस्या देखिएका छन् । महिलाले घरमा गरेको काम र श्रम शक्तिको आर्थिक रूपमा मुल्याङ्कन नहुँदा महिलाहरूको आर्थिक परनिर्भरतामा बृद्धि हुनु, कानूनी रूपमा समान कामको समान ज्याला भनिएता पनि व्यवहारमा अझै समानता कायम हुन सकेको छैन ।

आमाको नामबाट नागरिकता पाउने संबैधानिक व्यवस्था कार्यान्वयन नहुँदा नागरिकता सम्बन्धी समस्या रहिरहेको छ । गृह मन्त्रालयबाट जारी परिपत्रको समेत कार्यान्वयनमा एकरूपता देखिएन ।

२.५ बाल अधिकारको अवस्था

नेपालले बालअधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धी १९८९ अनुमोदन गरेको छ सोही अनुरूप बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ तर्जुमा भएको छ । कानूनत बालबालिकाको बाँच्न पाउने, बाल संरक्षणको, बाल विकास एवं बाल सहभागिता हुन पाउने अधिकारलाई संरक्षण गर्न सरकारी तहमा विभिन्न सकारात्मक प्रयास भएका छन् । निःशुल्क शिक्षाको लागि राज्यबाट लगानी बढेको देखिएको छ भने सरकारी विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षा, बालमैत्री पठन पाठन, दण्डरहित विद्यालय पठन पाठन तर्फ प्रगती भैरहेको पाईन्छ । तथापी सामुदायिक विद्यालयतर्फ व्यवस्थापन र प्रभावकारी अनुगमनको अभावले अभिभावकको अझै पनि आस्था र विश्वास बढ्न सकेको छैन ।

कोरोना महामारीको कारण यस आर्थिक वर्षमा अनलाइन कक्षा सञ्चालन गरिएको भनियतापनि गरिव विपन्न बर्ग र दुरदराजका बालबालिका उक्त सुविधा उपभोग गर्नबाट बन्चित भएको पाइएको छ । इस्टुले गरेको अनलाइन सर्वेक्षणअनुसार ९० प्रतिशत विद्यालयले शिक्षक कर्मचारीलाई तलब दिएका छैनन । ६० प्रतिशत शिक्षक कर्मचारीले तलव नपाएको सर्वेक्षणले देखाएको छ । कोभिड १९ को कारण विद्यालय बन्द भएदेखि बाल विकास तहदेखि कक्षा १२ सम्ममा कार्यरत संस्थागत विद्यालय शिक्षक युनियन (इस्टु) का अनुसार काठमाडौँ उपत्यकामा ६० सहित देशभर ४०० सयभन्दा बढी शिक्षकलाई विद्यालयले निष्कासन गरिसकेको छ ।

७ चितवनमा सुजिता भन्डारीको हत्या ।

सरकारी विद्यालयमा अध्यापन गराउँदै आएका शिक्षकलाई १० महिनादेखि तलब भत्ता प्राप्त गर्न नसकेको पाईयो । धादिङ्गको प्रजा आधारभुत विद्यालयमा अध्ययनरत चेपाङ समुदायका बालबालिका घरमा खाद्यान्नको अभावमा भोकभोकै विद्यालय जाने र विद्यालयले खुवाउने खाजाको लागि विद्यालय आउने गरेको पाइएको छ । चितवनको भरतपुर महानगरपालिकाको एक सरकारी विद्यालयमा २ सय भन्दा बढी विद्यार्थी रहेकोले प्रर्याप्त कोठाको अभाव र शिक्षकको अभाव भएको ४ जना नीजि श्रोतका शिक्षक नियुक्ती गरिएकोमा तलब कठिनाई भएको पाईएको छ । आवश्यक स्रोतको उचित प्रवन्ध नगरी पहुँच र राजनीतिक आधारमा रकम वितरण गरिदा यस्ता बालबालिकाहरू भुईँमा बसेर पढ्न बाध्य भएको देखिन्छ ।

२०७२ को विनाशकारी भूकम्पका कारण विस्थापित भई रसुवा जिल्लाको उत्तरगया गाउँपालिका-५ खाल्टेमा रहेको क्याम्पमा रहेका ५ सय ६० बालबालिकाका लागि पढ्ने विद्यालय नहुँदा समस्यामा परेको तथ्य आयोगको अनुगमनबाट प्राप्त भएको छ ।

२.६ बलपूर्वक बेपत्ता विरुद्धको अधिकारको अवस्था

शसस्त्र द्वन्दको अबधीमा राज्यपक्षवाट बेपत्ता पारिएका र तत्कालिन विद्रोही पक्षवाट अपहरण गरी अवस्था अज्ञात रहेका व्यक्तिहरूको अवस्था विस्तृत शान्ति सम्झौता पश्चात पनि सार्वजनिक हुन सकेन । राज्यले शसस्त्र द्वन्दको अबधीमा घटेका घटनाहरूको सम्बोधन गर्न बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानवीन आयोग र सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोगको स्थापना गर्‍यो । तर संक्रमणकालीन संयन्त्रले माग गरे बमोजिम कानुनी प्रबन्ध नभएको दक्ष जनशक्ति नभएको आदि कारणले संक्रमणकालीन न्याय सन्तोषजनक रुपमा अगाडी बढ्न सकेको छैन^८ । द्वन्द पीडितका परिवारलाई राज्यको तर्फबाट प्रदान गरिदै आएको राहत रकम पाए नपाएको सम्बन्धमा बागमती प्रदेश अर्न्तगतका १३ वटै जिल्लाको जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा पत्राचार गरिएको छ । जिल्लाहरूवाट प्राप्त तथ्याङ्कको आधारमा हेर्दा मृतक परिवार, बेपत्ता परिवारका अधिकांस आफन्तले राहत रकम प्राप्त गरेको देखिन्छ । तथापी संक्रमकालीन संयन्त्रले पीडितलाई परि पूरणका लागि सकारात्मक प्रयास गरेको सम्बन्धित संयन्त्रका प्रतिवेदनबाट देख्न सकिन्छ ।

२.७ यातना विरुद्धको अधिकार

नेपालको संविधानले यातना विरुद्धको हकलाई मौलिक हकको रुपमा सुनिश्चित गरेको छ ।^९ मुलुकी अपराध (संहिता) ऐनले प्रचलित कानून बमोजिम कसूरको अनुसन्धान गर्ने, अभियोजन गर्ने, कानूनको कार्यान्वयन गर्ने वा कानून बमोजिम नियन्त्रण, हिरासत वा थुनामा राख्ने अधिकार प्राप्त अधिकारीले कसैलाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वा दिन लगाउन वा क्रुर, निर्मम, अमानवीय वा अपमानजनक व्यवहार गर्न वा गराउन निषेध गरेको छ । त्यस्तो कार्य गरेमा कसुरको गम्भीर्यता हेरी पाँच वर्ष सम्म कैद वा पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुने

^८ द्वन्दपीडित साझा चौतारीको २०७६ माघ ५ गतेको प्रेश विज्ञप्ती

^९ नेपालको संविधानको धारा २२

व्यवस्था गरेकोछ ।^{१०} मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणा पत्र १९४८ को धारा-५ नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अनुवन्ध १९६६ को धारा-७ ले पनि यातनालाई निषेध गरेको छ । यातना, क्रूर र अमानवीय एवं अपमानजनक व्यवहार विरुद्धको महासन्धि १९८४ लाई नेपालले अनुमोदन गरिसकेको सन्दर्भमा सोही अनुरूपको नीति, कानूनी संरचना र संस्थागत व्यवस्था हुन जरूरी छ ।

२.८. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारको अवस्था

नेपालको संविधान (२०७२) मा अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरूको अधिकारलाई मौलिक हकमा व्यवस्था गरेको पाईन्छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकारलाई मौलिक हकमा समावेश गरेको छ । त्यसैगरी अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरूको अधिकार सम्बन्धी ऐन २०७५, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको परिचय पत्र वितरण निर्देशिका २०७३, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि पहुँचयुक्त भौतिक संरचना तथा संचार सेवा निर्देशिका २०६९ लगाएत कानूनी संरचना रहेका छन् । नेपालले अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार संरक्षण सम्बन्धी महासन्धि अनुमोदन गरिसकेको छ । सन्धिको प्रावधान बमोजिम सरकारी, सार्वजनिक स्थलमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको पहुँचको लागि पुरा गर्नुपर्ने पूर्वाधारको विकास हुन सकेको छैन । राज्यबाट अपाङ्गता भएका व्यक्तिको व्यवस्था गरेतापनि अपाङ्गता भएका सबै बर्गमा पहुँच पुग्न सकेको छैन । बन्दाबन्दीको अवस्थामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले खाधान्न सामग्री, नियमित औषधी, स्वास्थ्य तथा सहयोग सामग्रीहरूको अभाव, सूचना तथा संचारको पहुँच नहुनु, क्वारेन्टीन स्थलहरू पहुँचयुक्त नहुनु, नेपाल सरकारले अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि बनाएको निर्देशिकालाई कार्यान्वयनमा पूर्णरूपमा लागु नहुनु, आफ्ना दैनिक कामकाजमा समेत समस्या भोग्नु परेको पाइएको छ^{११} । राजनीतिक नेतृत्वमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहभागिता एकदमै न्यून पाइएको छ । निर्वाचन आयोगका अनुसार स्थानीय तहमा ०.०१ प्रतिशत, प्रदेशसभामा ०.५४ प्रतिशत र संघीय संसद्मा १.७९ मात्र अपाङ्गता भएका व्यक्तिको प्रतिनिधित्व छ । नीति बनाउने थलो, राजनीतिक तथा प्रशासनिक नेतृत्वमा उपस्थिति न्यून हुँदा अपाङ्गताको सवालमा सुनुवाइ नहुने गरेको र भएका नीति तथा कानुन कार्यान्वयन प्रभावकारी रूपमा हुन सकेको देखिदैन ।

२.९ विपद व्यवस्थापन र मानव अधिकार

सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा हरेक वर्ष विपदका कारण ठुलो जनधनको क्षति भइरहेको पाईन्छ । २०७१ श्रावण १७ गते राति २:०० बजे गएको जुरेको पहिरो र २०७२ सालको विनाशकारी भुकम्प र २०७३ मा भोटेकोशी बाढीले जिल्लाका विभिन्न स्थानहरूमा ठुलो क्षति तथा अस्तव्यस्तताको अवस्था श्रृजना गरेको थियो । त्यसैगरी २०७८ असार १ गते बेलुका ६:३० वजे

१० मुलुकी अपराध संहिता २०७४ को दफा १६७

११ <https://nfdn.org.np/virtual-meeting-on-the-issue-of-human-rights-of-persons-with-disabilities-during-covid-19-pandemic>

तिर सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको हेलम्बु क्षेत्रमा भीषण पहिरोगई मेलम्ची नदी नै थुनिन गई भएको जनधन क्षति पश्चात विपद पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्य सम्बन्धमा राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालयवाट निरन्तर अनुगमन भएको छ ।

मिति २०७८ असार १ गते सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको हेलम्बु गा.पा. वडा नं. १ नाकुत्ते भन्दा ५०० मिटर माथिको भु-भागबाट गएको भिषण बाढी पहिरोका कारण मेलम्ची नदि थुनिए पश्चात उक्त थुनिएको बाँध फुटन् गई हेलम्बु र मेलम्चीमा आएको बाढी, पाँचपोखरी थाडपालको याडरी र लार्के नदिमा आएको बाढी, जुगल गा.पा. को ब्रह्मायणी नदिमा आएको बाढी र भोटेकोशी गा.पा. र बाह्रबिसे न.पा. भएर बग्ने भोटेकोशी नदिले प्रभावित क्षेत्रको धन जनको क्षति पुऱ्याएको देखिन्छ । प्रभावित स्थानहरूमा विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा विपद प्रतिकार्य लगायतका विपद व्यवस्थापन कार्य भइरहेको पाइएता पनि थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने पाइयो ।

अनुगमनको क्रममा त्यसैगरी २०७८ असार १ गते बेलुका ६:३० वजे तिर सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको हेलम्बु क्षेत्रमा गएको वाढी-पहिरोको सम्बन्धमा समयमा नै सूचना सम्प्रेषण भएको, सुरक्षा निकायवाट समन्वय गरी तत्काल खोजतलास, उद्धारको कार्य भएको राज्यका निकाय तथा नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, गैर सरकारी संस्थाको तर्फवाट पीडित प्रभावितलाई राहत वितरण गरिएको, स्वास्थ्य सामाग्रीको व्यवस्थापन भएको पाइयो । सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा जिल्ला विपत पुर्वतयारी तथा प्रतिकार्ययोजना २०७५ जारी भएको समेत पाइयो । संघीय सरकारका उपप्रधानमन्त्री लगायत मन्त्रीहरू, वागमती प्रदेश सरकारका मुख्यमन्त्रीको हेलिकप्टरवाट अनुगमन भएको, तत्काल राहतका लागी रकम निकासी भएको पाइयो । तर तीनै तहका सरकार बीच प्रभावकारी समन्वय र सहकार्यमा कमी रहेको अनुगमनवाट पाइयो । प्राप्त तथ्य देहाय बमोजिम रहेको छ ।

- २०७८ साल असार १ गते देखी देश भरमा नै वर्षा हुने मौसम पूर्वानुमान महाशाखाले विज्ञप्ती जारी गरेको थियो । देशका अन्य क्षेत्रमा भै सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको हेलम्बु, मेलम्ची क्षेत्रमा पनि भारी वर्षा भएको थियो ।
- वाढी पाहिरोमा परि ४ जनाको मृत्यू र २१ जना वेपत्ता भएको, प्रमुख जिल्ला अधिकारी अरुण कुमार पोखरेलको भनाई रहेको छ । जसमा चाइनीज नागरिक- २, भारतीय नागरिक- १, र नेपाली नागरिक -२ जना रहेको पाइयो । ८८ जनाको सुरक्षाकर्मीले उद्धार गरेको पाइयो ।
- बाढीको कारण सडक अवरुद्ध हुने गएकोले यातायात सम्पर्क विच्छेद भएको, राहत सामाग्री हेलम्बु क्षेत्रमा लैजान हवाई मार्ग प्रयोग गर्नु परेको, टेलिफोन मोवाइल टावर क्षति भई सञ्चार विच्छेद भएको, विद्युत आपूर्ति वन्द रहेको पाइयो ।
- जिल्ला प्रशासन कार्यालय, नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, शसस्त्र प्रहरी वलको समन्वय र सहकार्यमा तत्काल उद्धार कार्य भएको पाइयो ।
- २०७८ साल असार १ गते वेलुका ५ वजे तिर हेलम्बु गाँउपालिका अध्यक्ष निमाञ्चालजेन शेर्पाले प्रहरी चौकीका प्रमुख (सई) लाई विगत वर्ष भन्दा वढी मात्रमा बाढी आएको

छ भने पछि र प्रहरी कार्यालय मै बाढीले हान्न थाले पछि तत्काल तल्लो तटीय क्षेत्रमा समन्वय भएको, तत्काल सुरक्षा निकायको सेट मार्फत जानकारी गराई तल्लोतटीय क्षेत्रमा सचेतना अपनाउन निर्देशन दिइएको कारण ठूलो मानवीय क्षति हुन नपाएको प्रहरी प्रमुख (प्रहरी उपरीक्षक) राजन अधिकारीको भनाई रहेको छ ।

- मेलम्ची नगरपालिका - ६, तारामाराङ स्थित तेर्सै माध्यमिक विद्यालय भवनको केही भाग बाढीले क्षति पुऱ्याएको छ । थप क्षति रोक्न नगरपालिकावाट तारजाली, म्यावलीड, उपलब्ध गराई तत्काल संरक्षण कार्य सुरु गरेको पाईयो ।
- विद्यालयमा मनोपरामर्शकर्ता -२ जना आई २०७८ असार १ गते देखि सेवा परामर्श दिन थालेको पाइयो ।
- उक्त विद्यालयमा स्वास्थ्यकर्मी सहित आवश्यक औषधीको व्यवस्थापन भएको पाइयो । त्यसका लागि Quick Response Nepal / Dissaster Management Campaign तालमाराङ मेलम्चीले सहयोग पुऱ्याएको पाइयो ।
- २०७८ असार ७ गते देखि स्थानीय निकायवाट राहत वितरण सुरु गरेको, खाद्यान्न र औषधि वाहेक केही प्राप्त नभएको भन्ने तालमाराङका स्थानीय प्रभावितहरूले आयोगको टोलीलाई जानकारी गराउनु भएको थियो ।
- स्थानीय संघसंस्था, रेडक्रस सोसाइटीको सहयोगमा मानवीय क्षति, विस्थापित उद्धार, पुर्नः निर्माण सहितको यथार्थ विवरण २०७८ असार १० गते देखि लिन सुरु गरेको पाइयो ।
- बाढीले वेलीब्रीज ४ जना (पुल) सहित १० वटा भोलुङ्गे पुल वगाएको पाइयो ।
- टिमुर चनौटेमा १६ जनाको मृत्यु भएको छ तर सरकारी र वडामा ४ जनाको मृत्यु र २० जना वेपत्ता भन्ने उल्लेख हुनु गलत छ भन्ने स्थानीय वासीको भनाई रहेको छ ।
- बाढीपाहिरोको कारण ८/१० वटा रेन्बो ट्राउट माछा फार्म, ५ वटा ठूलो, १५/२० वटा पानीघट्ट वगाएको पाइयो । ३ वाली लाग्ने उर्वर मलिला जमीन, करिव ३ हजार पाँच सय रोपनी जमीन खोलाले वगाएको स्थानीयको भनाई रहेको छ ।
- सिचाई कुलो नहुञ्जेल कृषी उत्पादन खाद्य सुरक्षामा ठूलो क्षति र नोक्सान पुग्न गएको पाइयो ।
- राहत वितरण प्रचारमुखी भएको करिव १०० वटा भन्दा वढी संघसंस्था व्यानर सहित लर्को आएको, प्रचारप्रसारको लागि राहतको नाउवाट आएका संघसंस्थाको अव्यवस्थीत कार्यवाट मानवीय मर्यादा र समवेदनामा खेलवाड हुन गएको र केही युवाहरूले असामाजिक गतिविधीवाट मानवीयता नभएको, बाढी प्रभावित व्यक्तिका पीडामा थप पीडा पुऱ्याएको महसुस भएको स्थानीयका भनाई रहेको छ ।
- २०७८ असार ७ गते मेलम्ची बजार छेउमा विद्युत प्राधिकरणवाट विजुली छोडेकोमा ढलेको पोलवाट पानीमा करेन्ट प्रवाह भएर स्थानीय युवाको घटनास्थलमा नै मृत्यु भएको कारण मृतकका आफन्त र स्थानीयले विरोध कार्यक्रम गर्दा मेलम्ची बजार क्षेत्र तनावग्रस्त बनेको थियो ।

३ प्रवर्धनात्मक जातिविधि

३.१ आर्थिक सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी तालिम

नेपालको संविधान, २०७२ को भाग २५, धारा २४९ बमोजिम आयोगलाई प्रदान गरेको मानव अधिकार संरक्षणको कार्य तथा राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग ऐन, २०६८ अनुसार आयोगलाई मानव अधिकारको संरक्षणका लागि मानव अधिकार शिक्षा मुलक, प्रवर्धनात्मक कार्य गर्ने दायित्व तोकेको सन्दर्भमा राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालय र युथ एडभोकेसी फोरम सँगको समन्वयमा जुम प्रविधिवाट आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारमा आधारित रहेर दुई दिवसीय तालिम कार्यक्रम मिति २०७८ असार ५ र ६ गते सम्पन्न भएको छ । कार्यक्रममा नेपाल सरकारको मानव अधिकार सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना, उपभोक्ताको अधिकार, व्यवसाय र मानव अधिकार, वातावरणीय अधिकार लगायतको विषयमा प्रशिक्षण दिइएको थियो । जुम प्रविधिवाट संचालित कार्यक्रममा मानव अधिकारकर्मी, पत्रकार, नागरिक समाजका प्रतिनीधि, विद्यार्थी लगाएत १७५ जना प्रशिक्षार्थीको सहभागिता रहेको थियो ।

तालिम कार्यक्रमको अध्यक्षता आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालयका कार्यालय प्रमुख सहसचिव यज्ञ प्रसाद अधिकारीले गर्नु भएको थियो भने कार्यक्रममा सहजीकरण युथ एडभोकेसी फोरमका अध्यक्ष नरेन खतिवडाले गर्नु भएको थियो । कार्यक्रममा श्रोतव्यक्तिको रूपमा आयोगका सहसचिव यज्ञ प्रसाद अधिकारी, मानव अधिकार अधिकृत जायश्वर चापागाईं, अधिबक्ता विष्णु प्रसाद पोखरेल, वातावरणविद डा. भोला भट्टराई र अधिकाकर्मी कर्णबहादुर नेपाली रहनु भएको थियो ।

कोराना संक्रमणको महामारीको बर्तमान कठिन परिस्थितिमा भर्चुअल माध्यमवाट तालीम संचालन गर्दा दूर दराजमा रहेका मानव अधिकारकर्मीको सक्रिय सहभागिता अत्यन्त सकारात्मक पक्ष रह्यो । मानव अधिकारका विषय सीमान्तीकृत वर्ग समुदाय (महिला, दलित, अपाङ्गता, आदिवासी-जनजाति आदि) मा रहेता पनि युवा लक्षित कार्यक्रम संचालन हुनुलाई सहभागीहरूले अत्यन्त सकारात्मक रूपमा लिएका थिए । तालिम कार्यक्रम समावेश विषयहरू विकास र मानव अधिकार, वातावरण र मानव अधिकार, नेपाल सरकारको मानव अधिकार राष्ट्रिय कार्ययोजना, आर्थिक सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकार जस्ता विषयवाट सहभागीहरू लाभान्वित भएको पाइयो ।

युवाहरूको आधारभुत मानव अधिकार, रोजगारी, ब्यवसायमा पहुँच, स्वरोजगारका विषयलाई संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले आफ्नो नीति, योजना र कार्यक्रममा समावेश गर्न सकेमा नै दिगो विकास लक्ष्य पुरा हुन जाने देखिन्छ ।

३.२ सुरक्षा प्रमुखहरूसँग छलफल

सर्वोच्च अदालतमा विचाराधीन रहेको प्रतिनिधि सभा विघटन सम्बन्धी नेपाल सरकारको निर्णयको पक्ष र विपक्षमा निरन्तर रूपमा भइरहेको प्रदर्शन तथा विरोधका कार्यक्रमबाट उत्पन्न परिस्थितिलाई मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्धनमा पर्न सक्ने गंभीर असरप्रति राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको वागमती प्रदेश कार्यालयको ध्यानाकर्षण भएको छ । आयोगको प्रदेश कार्यालयबाट विरोध र प्रदर्शनहरूको नजिकबाट अनुगमन भइरहेको सन्दर्भमा काठमाण्डौ उपत्यकाका प्रमुख जिल्ला अधिकारी र सुरक्षा प्रमुखसँग अन्तरक्रिया गर्यो ।

प्रतिनिधि सभा विघटनको विषयलाई लिएर विभिन्न राजनीतिक दलहरू, समुह तथा नागरिक समाजले देशव्यापीरूपमा थप विरोधका कार्यक्रम तथा प्रदर्शनहरू गर्ने जानकारी आयोगलाई प्राप्त हुन आएको ले त्यसबाट सम्भावित जनधनको क्षतिलाई रोक्न, नागरिकको विचार तथा अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता एवम् शान्तिपूर्णरूपमा प्रदर्शन गर्न पाउने, भेला हुन पाउने अधिकारको सम्मान गर्न, प्रदर्शनको क्रममा न्यूनतम बल प्रयोगका सिद्धान्तको पालना गर्दै आवश्यकता भन्दा बढी बल प्रयोग गर्ने स्थिति सृजना हुन नदिन आयोगको वागमती प्रदेश कार्यालयले काठमाण्डौ र ललितपुर जिल्लाका प्रमुख जिल्ला अधिकारीहरू कालीप्रसाद पराजुली र ढुण्डिप्रसाद निरौला तथा दुवै जिल्लाका सुरक्षा प्रमुखहरू प्रहरी वरिष्ठ उपरीक्षक अशोक सिंह र किरण बज्राचार्य लगाएतसँग मिति २०७७ पुस २४ गते छलफल पश्चात मानव अधिकारको सम्मान र संरक्षणका लागि ध्यानाकर्षण गराएको थियो ।

छलफलमा आयोगका सचिव वेदप्रसाद भट्टराईले नागरिकको संवैधानिक हकको उपभोग गर्न प्रहरी, प्रशासनले सकारात्मक भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने तथा प्रदर्शनकारीहरूले पनि संयमता अपनाई आफ्ना विमतहरू शान्तिपूर्ण रूपमा प्रकट गर्नुपर्ने बताउनु भयो । काठमाडौंका प्रमुख जिल्ला अधिकारी कालीप्रसाद पराजुलीले स्थानीय प्रशासनले नागरिकको अधिकार तथा जनधनको सुरक्षा गर्न संबेदनशील भै कार्य गरि रहेको जानकारी गराउनु भएको थियो । प्रमुख जिल्ला अधिकारीले प्रदर्शनकारीहरूलाई संयमित भई प्रदर्शन गर्न र सुरक्षाकर्मीहरूलाई पनि मानव अधिकारको सम्मान गर्दै अधिकतम संयमता अपनाउन आग्रह गरिएको बताउनुभयो । ललितपुर प्रमुख जिल्ला अधिकारी ढुण्डिप्रसाद निरौलाले शान्ति सुरक्षा, लोकतन्त्र र मानव अधिकार संरक्षणको विषयलाई प्रशासनले सदैव प्राथमिकतामा राखेको बताउँदै नेपाल प्रहरी जनताको जीउ धनको रक्षा र मानव अधिकारको सम्मान गर्न सदैव तत्पर रहने बताउनु भयो । राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग वागमती प्रदेश कार्यालयमा भएको छलफलमा प्रदेश अन्तरगतको मानव अधिकारको अवस्थाको वारेमा कार्यालय प्रमुख सहसचिव यज्ञ प्रसाद अधिकारीले प्रस्तुतीकरण गर्नु भएको थियो । कार्यक्रमको सहजीकरण मानव अधिकार अधिकृत जायश्वर चापागाईंले गर्नु भएको थियो । राज्यका कानून कार्यान्वयन अधिकारीसँग निरन्तर रूपमा भएका यसप्रकारका छलफल अन्तरक्रियाबाट मानव अधिकार संरक्षणमा थप योगदान पुग्ने निष्कर्ष रहेको छ ।

3.3 मानव अधिकारको अन्तर्राष्ट्रिय दिवस

आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालयको टोलीले मिति २०७७ मंसिर ३० गते आदिवासी जनजातिका अधिकार अर्न्तगत लोपोन्मुख चेपाङ जातिको आर्थिक सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारको सम्बन्धमा मकवानपुर जिल्लाको पश्चिम सिमानामा अवस्थित दुर्गम राक्सिराङ गाउँपालिका स्थित श्री सुर्योदय माध्यामिक विद्यालयमा एक दिने मानव अधिकार अनुशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न गरेको थियो । कार्यक्रमको अध्यक्षता आयोगका बागमती प्रदेशका सहसचिव यज्ञप्रसाद अधिकारीले गर्नु भएको थियो । कार्यक्रमको आतिथ्यमा विद्यालय ब्यबस्थापन समितिका अध्यक्ष चित्रबहादुर थापा, विद्यालयका प्रधानाध्यापक दीपक कार्की लगायतको सहभागिता रहेको थियो ।

अनुशिक्षण कार्यक्रममा आयोगका सहसचिव यज्ञप्रसाद अधिकारीले मानव अधिकार संस्कृतिको विकासको लागि बालबालिका देखि नै उनीहरूलाई मानव अधिकार तथा बाल अधिकारको बारेमा सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिनु पर्ने उल्लेख गर्नु भयो । बालबालिकालाई आफ्नो अधिकार र कर्तव्यको बारेमा सजग गराउन सकेमा उनीहरूलाई कसैले दुर्व्यवहार गर्न नसक्ने, विद्यालयमा हुने शारीरिक दण्डको मात्रा घट्ने साथै अधिकार र दायित्वको भावले भविष्यमा अब्बल नागरिकको रूपमा आफुलाई उभ्याउन सक्नेमा जोड दिनु भएको थियो । कार्यक्रममा विद्यालयका प्रधानाध्यापक दीपक कार्कीले आयोगबाट चेपाङ बाहुल्यता रहेको गाउँस्तरको विद्यालयमा आएर विद्यार्थीहरूलाई आदिवासी जनजातिका अधिकार, मानव अधिकार, बाल अधिकारको विषयमा विषय विशेषज्ञद्वारा नै कार्यक्रम गरिनु सुअवसरको रूपमा लिएको बताउनु भएको थियो । आयोगले अनुशिक्षण कार्यक्रमको लागि आफ्नो विद्यालय छनौट गरी कार्यक्रम संचालन गरेकोमा धन्यवाद दिनुभयो । कार्यक्रममा बाल अधिकार, मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणपत्र, नागरिकका मौलिक अधिकार, मानव अधिकार राष्ट्रिय कार्ययोजना लगायतका विषयमा प्रशिक्षण दिइएको थियो । कार्यक्रममा जनकालत मञ्चका डा. भोला भट्टराई, गाउँपाकिका अध्यक्ष राजकुमार मल्ल लगायतले मन्तव्य राख्नु भएको थियो ।

3.8 आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालयको गतिविधि पुस्तिका विमोचन

मानव अधिकारको संरक्षणका लागि मानव अधिकार शिक्षामूलक, प्रबर्धनात्मक कार्य गर्ने दायित्व तोकेको राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालयले आ.ब. २०७६/७७ मा सम्पादित कार्य सहित बागमती प्रदेश अन्तरगतका १३ जिल्लाको मानव अधिकार अवस्था समेटेर प्रकाशन गरेको प्रतिवेदन प्रमुख अतिथिको रूपमा बागमती प्रदेश सभाका माननीय सभामुख सानुकुमार श्रेष्ठले २०७७ कार्तिक २० गते भर्चुअल माध्यमबाट विमोचन गर्नु भयो ।

कार्यक्रमको प्रमुख अतिथि बागमती प्रदेशका सभामुख सानुकुमार श्रेष्ठले मानव अधिकार संरक्षण र सम्वर्धनमा राज्य जिम्मेवार हुनु पर्ने बताउनु भयो । कार्यक्रममा प्रदेश सभाका माननीय सदस्यहरू, आयोगका सचिव वेद भट्टराई, नेपाल बार एसोसिएसनका प्रतिनीधि, मानव

अधिकारकर्मी लगायतको सहभागिता रहेको थियो । कार्यक्रममा उपसचिव सरिता ज्ञवालीले स्वागत मन्तव्य राख्नु भएको थियो । बागमती प्रदेश कार्यालयका कार्यालय प्रमुख सहसचिव यज्ञप्रसाद अधिकारीले बार्षिक रूपमा सम्पादीत गतिविधिहरूलाई समेटेर प्रदेशको समग्र मानव अधिकारको अवस्था र चुनौतीको प्रस्तुतीकरण गर्नु भएको थियो । गतिविधि पुस्तिकाले बागमती प्रदेशको समग्र मानव अधिकारको अवस्था चित्रण गर्दै आयोगको प्रदेश कार्यालयको गतिविधि समेत समेटेको छ ।

३.५ सीमान्तिकृत चेपाङ्ग समुदायको आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार सम्बन्धमा खोजमुलक अध्ययन

नेपालको संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानिय तह गरि ३ तहको सरकारको व्यवस्था गरेको सन्दर्भमा संविधानको धारा ५६ मा राज्यको संरचना अन्तर्गत नेपालको मूल संरचना संघ प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुनेछ । नेपालको राज्य शक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले यस संविधान तथा कानून बमोजिम गर्ने छन् साथै संविधानको अनुसुची ६, ७, ८, ९ मा साभा तथा एकल अधिकार क्षेत्रहरूको बाँडफाँड गरेको छ । नेपालको संविधानको धारा २४९ र राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग ऐन २०६८ को व्यवस्था अनुरूप मानव अधिकारको सम्मान संरक्षण र त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्नु आयोगको कर्तव्य रहेको छ । आयोगको संवैधानिक र कानूनी कार्य देश पुरा गर्न आयोगले रणनीतिक योजना (२०१५-२०२०) जारी गरेको छ । आयोगको रणनीतिक उद्देश्य नं २ ले मानव अधिकारको प्रवर्धनको सुदृढीकरणको लक्ष्य गरेको छ भने रणनीतिक उद्देश्य नं. ३ मा विपन्न, सीमान्तिकृत एवं पिछडिएका वर्गका मानव अधिकार उपभोगको वातावरण निर्माण गर्ने उल्लेख गरिएको सन्दर्भमा उपरोक्त उद्देश्य पुरा गर्नका लागि आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालय, सानेपाले मकवानपुर जिल्लाको राक्सिराङ्ग गाउँपालिकामा आदिवासी जनजाति विशेषगरी लोपोन्मुख चेपाङ्ग जातिको आर्थिक सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारहरूको उत्थान क्षेत्रमा कृयाशिल संस्था राष्ट्रिय जनवकालत मञ्च नेपालको सहकार्यमा बागमती प्रदेश कार्यालयले अनुगमन तथा खोजमुलक अनुसन्धान गरेको छ ।

मकवानपुर जिल्लाको पश्चिम सिमानामा अबस्थित राक्सिराङ्ग गाउँपालिका आदिवासी-जनजाति चेपाङ्ग समुदायको बाहुल्यता रहेको गाउँपालिका हो । चेपाङ्ग र तामाङ सहित अन्य जातिको बसोबास रहेको यस पालिका भौगोलिक रूपमा अत्यन्त विकट छ भने यस क्षेत्रमा बसोबास गर्ने अधिकांश आदिवासी समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था कमजोर देखिन्छ ।

नेपालको संविधानले सबै नागरिकहरूको लागि सम्मानपूर्वक बाँच्ने लगायतका स्वतन्त्रता, समानता, संचार, न्याय, शिक्षा, स्वास्थ्य, स्वच्छ वातावरण, भाषा, सस्कृति, रोजगारी, श्रम, खाद्य सुरक्षा, सामाजिक सुरक्षा लगायत सामाजिक न्यायको हकको सुनिश्चितता गरेको छ । संविधानको धारा-१६ देखि ४६ सम्म नागरिकका मौलिक हक वारे उल्लेख छन् । संविधानतः व्यवस्था भएका त्यस्ता व्यवस्थाहरूबाट राक्सिराङ्ग क्षेत्रमा बसोबास गर्ने गरिब किसान, महिला तथा आदिवासी

जनजातिले ती अधिकारहरू प्राप्त गर्न सकेका छन् वा छैनन्? यस सवालमा स्थानिय समुदाय एवं स्थानीय गाउँपालिकासँग छलफल अन्तरकृया गरी प्राप्त प्रतिक्रियाका आधारमा उक्त क्षेत्रमा रहेका समस्या र समाधानका उपाय समेटिएको छ ।

समग्रमा हेर्दा मानव अधिकारको आधारभूत अधिकार समेतबाट वञ्चित सीमान्तकृत चेपाङ समुदायको लागि संविधानले प्रदत्त गरेको अधिकार प्राप्त गर्ने काममा थप लगानी र पैरबी आवश्यकता देखिन्छ । यद्यपि स्थानीय सरकारले केही सकारात्मक कामको थालनी गरेर संविधान कार्यान्वयनको थालनी गरेको देखिन्छ । राक्सिराङ्ग गाउँपालिकाले नेपाल सरकारको मानव अधिकार सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना वमोजिम अनुगमन संयन्त्र गठन गरेको, चेपाङ समुदायको हक अधिकारको लागि बजेट विनियोजन गरेको देखिन्छ । सीमान्तीकृत समुदायको हक अधिकार प्रत्याभूतीका लागि निम्नानुसार सुभाब रहेको छ ।

- प्रदेश सरकार, स्थानीय सरकार र सरोकारवाला निकायलाई लोपोन्मुख चेपाङ जातिको आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार संरक्षणका लागि तथा मानव अधिकारमैत्री नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमागामा जागरूक बनाउने ।
- सीमान्तीकृत समुदायमा पनि सवै भन्दा पछाडी पारीएका लोपोन्मुख चेपाङ समुदायका आवास, खाद्यान्ह, शिक्षा, संस्कृति, आर्थिक अधिकार लगायतका विषयमा प्रदेश सरकारले नीतिगत तहवाटै विशेष कार्यक्रम सहित बजेट विनियोजन हुनु पर्ने देखिन्छ ।
- राक्सिराङ्ग गाउँपालिकाको चैनपुरमा चेपाङहरूको लागि जिल्ला तत्कालीन पंचायतको नाममा खरिद भएको जग्गामा हाल अस्थायी प्रहरी चौकी, गाउँपालिका भवन, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी लगाएतका संरचना समेतको कार्यालयहरू संचालनमा रहेको । उक्त जग्गा वराबरको उपयुक्त स्थानमा विकल्पको रूपमा जग्गा उपलब्ध गराई चेपाङ समुदायको सांस्कृतिक अधिकारको प्रत्याभूति गरिनु पर्ने देखिन्छ ।
- गाउँपालिका स्तरमा चेपाङ समुदायको लागि कुनै पनि नीति, योजना, बजेट कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा उनीहरूको अर्थपूर्ण र सार्थक सहभागिता सुनिश्चित गरिनु पर्दछ ।
- नेपालको संविधान २०७२ को धारा ५६ को उपधारा (५) अनुसार कानूनी र संरचनागत व्यवस्था गरी विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्र मध्ये कुनै एक घोषणा गर्न सक्ने देखिन्छ । चेपाङ समुदायको बाहुल्यता राक्सिराङ्ग क्षेत्रलाई उक्त धारा अर्न्तगत विशेष व्यवस्था हुन सक्दछ ।
- बागमती प्रदेश अर्न्तगत मकवानपुर, चितवन, धादिङ्ग र लगायतका जिल्लामा रहेका लोपोन्मुख चेपाङ जातिको शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीमा पहुँच बढाउन सरोकारवाला निकाय बीच सचेतना बढाउनु पर्ने देखिन्छ ।
- लोपोन्मुख चेपाङ जातिको हकहित र संरक्षणको विषयलाई प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको

आगामी वर्षको बजेट र बार्षिक कार्ययोजनामा प्राथमिकताको सूचीमा राख्ने विषयमा प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार बीच समन्वय हुनु पर्ने देखिन्छ ।

- आयोग, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार बीचको समन्वय र सम्बन्धमा विस्तार गर्दै सीमान्तकृत नागरिकको हक हितमा थप कार्य गर्दै मानव अधिकारको संरक्षण र सम्बर्धनमा निरन्तरता दिनु पर्ने देखिन्छ ।
- नेपाल सरकारको पाँचौ पंचवर्षिय मानव अधिकार कार्ययोजना (२०७७/२०८२)को कार्यान्वयन अनुगमन प्रभावकारी बनाउन स्थानीय सरकारसँग आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालयबाट निरन्तरता दिनु पर्ने देखिन्छ । २०७७ मंसिर २९ गते समिति गठन गरी पालिका अध्यक्ष राजकुमार महतले आयोगको प्रदेश कार्यालयसँग थप सहकार्य गर्दै जाने वताउनु भयो । मकवानपुर जिल्लामा राक्सिराङ गाँउपालिका बागमती प्रदेशमै पहिलो मानव अधिकार संयन्त्र गठन गर्ने पालिका रह्यो ।

३.६ अन्वय प्रबर्धनात्मक कार्यक्रम

२०७७ फागुन १५ गते नव नियुक्त आयोगका पदाधिकारी माननीय अध्यक्ष तथा सदस्यहरूको वागमती प्रदेश कार्यालय निरिक्षण भ्रमण तथा परिचयात्मक कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । आयोगको वागमती प्रदेश कार्यालयका प्रमुख सहसचिव यज्ञ प्रसाद अधिकारीको अध्यक्षतामा कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो । आयोगका माननीय अध्यक्ष तपबहादुर मगरज्यूको प्रमुख आतिथ्यता भएको उक्त कार्यक्रममा बागमती प्रदेश कार्यालयका प्रमुख सहसचिव यज्ञ प्रसाद अधिकारीले प्रादेशिक क्षेत्र अन्तरगतका १३ जिल्लाको समग्र मानव अधिकार अवस्थाको बारेमा प्रस्तुतीकरण गर्नु भएको थियो । कार्यक्रमको संचालन सहायक प्रथम लोकनाथ घिमिरेले गर्नु भएको थियो । बागमती प्रदेश कार्यालयको समग्र मानव अधिकारको अवस्था र चुनौतिका विषयमा छलफल केन्द्रित रहेको थियो । मुलतः उजुरी व्यवस्थापन, कर्मचारी व्यवस्थापन, प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहकार्यमा निरन्तरता दिन र पीडितलाई छिटो छरितो ढंगबाट न्याय प्रदान गर्न आयोगले प्रभावकारी रुपमा कार्य सम्पादन गर्नुपर्ने, आयोगको कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा प्रचार प्रसार गरिनु पर्ने लगाएतका विषयमा गहन छलफल भएको थियो ।

३.७ बागमती प्रदेशको कोभिड-१९ महामारी र मानव अधिकार अवस्था अनुगमन

२०७७ साउन १ गते देखि २०७८ असार मसान्त सम्म आयोगको वागमती प्रदेश कार्यालय अर्न्तगतको १३ जिल्लामा कोभिड-१९ बाट संक्रमित, निको भएका र मृत्यू भएकाको तथ्याङ्क अनुसूची ११ मा समावेश गरिएको छ ।

ख. बन्दाबन्दीको अबधिमा आयोगको वागमति प्रदेश कार्यालयवाट सम्पादित कार्य

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालयले बन्दाबन्दीको अवस्थामा पनि कार्यालयका कर्मचारीहरूले दैनिक मानव अधिकार अवस्था सम्बन्धी मिडिया अनुगमनवाट प्राप्त विवरणहरू लगाएत विभिन्न श्रोतवाट आयोगलाई जानकारीमा आएको विषयवस्तु समेटेर दैनिक प्रतिवेदन इमेल मार्फत कार्यालय प्रमुखलाई पेश गर्ने व्यवस्था मिलाईएको थियो । हप्तामा दुई पटक कर्मचारीहरू बीच भर्चुअल माध्यमबाट प्रादेशिक क्षेत्राधिकार भएका जिल्लाहरूको मानव अधिकार अवस्थाका विषयमा छलफल भएको थियो । जिल्लागत मानव अधिकार अवस्थाको प्रस्तुतीलाई ब्यवस्थित गराउन कर्मचारीहरूवीच निम्नानुसारको जिल्ला बिभाजन गरी जिम्मेवारी प्रदान गरिएको थियो ।

क्र.सं	कर्मचारी	जिल्ला	कैफियत
१	यज्ञप्रसाद अधिकारी	प्रदेश सरकार केन्द्रीय कार्यालयसँग समन्वय	समग्र प्रदेशको मानव अधिकार अवस्थाको वारेमा सुपरिवेक्षण
२	सरिता ज्ञवाली	दोलखा र रामेछाप	
३	जायश्वर चापागाई	चितवन र मकवानपुर	
४	रेवा रेग्मी	सिन्धुपाल्चोक र धादिङ्ग	
५	लक्ष्मी पौडेल	नुवाकोट र रसुवा	
६	पवित्रा भण्डारी	काभ्रेपलान्चोक र सिन्धुली	
७	लोकनाथ घिमिरे	काठमाडौं, भक्तपुर र ललितपुर	
८	अस्मिता पोखरेल	अभिलेखीकरण	

आयोगको भर्चुअल छलफल तथा जिल्लागत रिपोर्टिङका क्रममा प्राप्त मानव अधिकार सम्बन्धी विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

३.८ नेपालमा कोभिड - १९ रोकथाम तथा नियन्त्रणका सम्बन्धमा संघ, प्रदेश र स्थानिय तहबाट भएका निर्णयहरूहरू

- सरकारले निजी अस्पताल तथा मेडिकल कलेजमा कोरोना संक्रमितको निःशुल्क उपचार गर्ने भएको छ । स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले सात प्रदेशका ३० वटा निजी अस्पताल तथा मेडिकल कलेजसँग कोरोना संक्रमितको निःशुल्क उपचारका लागि सम्झौता गरेको सह-प्रवक्ता समीरकुमार अधिकारीले बताए । आइसोलेसनमा प्रति दिन प्रति व्यक्ति ३५ सय मध्यम जटिल केशका बिरामीको उपचारका लागि ७ हजार र आईसीयू तथा भेन्टिलेटरमा उपचारका गर्ने व्यक्तिलाई १५ हजारका दरले सोधभर्ना रकम अस्पताललाई दिने निर्णय भएको थियो ।

- चितवनको भरतपुर महानगरपालिकाले कोरोना संक्रमणबाट मृत्यु भएका संक्रमितको अन्त्येष्टिका लागि निःशुल्क शव बाहन र एक भारी दाउरा बापतको तीन हजार रुपैयाँ दिने बताएको छ । भरतपुर महानगरका प्रवक्ता अरुण पीडित भण्डारीद्वारा जारी बिज्ञप्तिमा महानगरबासी र अन्य जिल्लाका कोरोना संक्रमणबाट मृत्यु भएका व्यक्तिहरूको लागि महानगरको तर्फबाट निःशुल्क शव बाहन र अन्त्येष्टिका लागि दाउरा खरिदमा लाग्ने तीन हजार उपलब्ध गराउने निर्णय भएको थियो ।
- कोरोना संक्रमणबाट मृत्यु भएकाका परिवारलाई काभ्रेपलाञ्चोकको धुलिखेल नगरपालिकाले किरिया खर्च वापत १५ हजार रुपैया दिने निर्णय गरेको थियो ।
- सिन्धुलीको कमलामाई नगरपालिकाले कोरोना संक्रमणबाट मृत्यु भएका व्यक्तिको परिवारलाई क्षतिपूर्ति स्वरुप रु. १५ हजार रुपैया सहयोग गर्ने निर्णय गरेको थियो ।

३.९ संक्रमण फैलन नदिनका लागि अबलठवन गरिएका लकडाउन, सामाजिक दुरी, सीमानाका बन्द, क्वारेन्टिन, आइसोलेसन जस्ता उपाय र कार्यान्वयन अवस्था

- कोरोनाको तेस्रो भेरियन्टले बालबालिकालाई प्रभाव पर्न सक्ने अनुमान सहित नेपाल सरकारले सातै प्रदेशमा बालबालिका अस्पताल स्थापना गरिने जनाएको छ । बालबालिकाको उपचार गर्न सातै प्रदेशमा अस्पताल र आईसीयू निर्माण गरिने स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयले जानकारी गराएको छ ।
- रामेछापका कोरोना संक्रमितको उपचारमा सहज होस भनेर बागमती प्रदेश सरकारको सहयोगमा जिल्ला अस्पताल रामेछापमा ५ वटा एचडीयू (हाई डिपेन्डेन्सी युनिट) वेड स्थापना गरिएको छ ।
- दोलखाको उत्तरी क्षेत्रको सिंगटीमा कोभिड अस्पताल संचालनमा ल्याईएको छ । ग्रामिण क्षेत्रमा पनि कोरोना संक्रमण दर तिब्र गतिमा फैलिँदै गए पछि कालिञ्चोक गाउँपालिका-३ स्थित सिंगटीमा कोभिड अस्पताल संचालनमा ल्याईएको हो ।
- सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा आइसियू कक्ष र भेन्टिलेटर नहुँदा उपचारमा निकै समस्या परिरहेको भन्ने जानकारी प्राप्त भएको छ । कोभिडको सुरुवातीमा केही संक्रमितले समयमै उपचार नपाउनुकासाथै भेन्टिलेटर र आइसियू नहुँदा उपचारमा भएको भन्ने छ । आइसियू र भेन्टिलेटर अभावले महामारीका समयमा मात्रै नभई अन्य समयमा पनि धेरैको बीच बाटोमै मृत्यु हुने गरेको छ ।
- सिन्धुपाल्चोकमा एक कोरोना संक्रमितले आइसोलसन भवनको झ्यालबाट बाहिर फाल हान्दा मृत्यु भएको छ । बलेफी गाउँपालिका वडानं.-६

मांखाका ५३ वर्षीय रत्न बहादुर तामाडको जुगल गाउँपालिकाको रत्न राज्य माविमा रहेको आइसोलसनको तेस्रो तलाबाट बाहिर हाम फाल्दा मृत्यु भएको हो । मादक पदार्थ अत्याधिक सेवन गर्ने व्यक्तिले छटपटिएर सो घटना हुन भएको पाईयो ।

- नुवाकोट जिल्ला स्थित त्रिशूली अस्पतालमा कोरोना जाँच गर्न अस्पतालको आफ्नै आरटीपीसीआर प्रयोगशाला, अक्सिजन प्लाण्ट, आइसियू, एचडियू र भेन्टिलेटर उपकरण जडान गरी सुविधासम्पन्न बनाईएको छ । पछिल्लो समय उक्त अस्पतालले प्रदान गर्ने सेवा उत्कृष्ट बन्दै गएको पाईन्छ । अस्पतालले रसुवा र धादिङ जिल्लाका कोभिड तथा ननकोभिड बिरामीहरूलाई समेत सेवा प्रवाह गर्दै आएको छ ।
- रसुवा जिल्लामा कोरोना संक्रमणका गम्भीर बिरामीको उपचारका लागि जिल्लाबाहिर रिफर गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको छ । जिल्लामा आइसियू र भेन्टिलेटर लगायतका अत्यावश्यक सुविधा नहुँदा जटिल प्रकृतिका बिरामीको उपचारका लागि जिल्लाबाहिर रिफर गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको हो ।
- कोरोना संक्रमणका कारण नेपाल सरकारले जारी गरेको निषेधाज्ञाका कारण काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाका दुई नगरपालिकामा जेठ महिनामा मनाइने परम्परागत ऐतिहासिक दुई जात्रा १७ औँ शताब्दी देखि वैशाख शुक्ल पूर्णिमा अर्थात् चण्डी पूर्णिमाका अवसरमा मनाइँदै आइएका बनेपास्थित चण्डेश्वरी जात्रा र पाँचखालको ऐतिहासिक पलाञ्चोक जात्रा रोकिएको हो ।
- काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको बनेपा हेल्थ केयरले पोष्ट कोभिड क्लिनिकको थप ओ.पि.डि. सेवा सुचारु गरेको छ । बनेपा हेल्थ केयरले कोभिड संक्रमण मुक्त भइसके पश्चात स्वास्थ्यमा आउन सक्ने समस्या र त्यसबाट हुने जोखिमलाई मध्यनजर गर्दै पोष्ट कोभिड क्लिनिकको थप ओ.पि.डि. सेवा सुरु गरेको छ ।
- धादिङ जिल्लाको धादिङबेसी स्थित अस्थायी कोभिड अस्पतालमा नीलकण्ठ नगरपालिकाले २ वटा मिनि अक्सिजन प्लान्ट जडान कार्य सम्पन्न गरे सँगै उत्पादन सुरु गरेको छ । उक्त दुईवटा मिनि अक्सिजन प्लान्ट प्रति मिनेट ४० लिटर अक्सिजन उत्पादन गर्ने नीलकण्ठ नगरपालिकाकाले जानकारी दिएको छ ।

३.१० संक्रमितहरूको स्वास्थ्योपचारको अवस्था

- भक्तपुर जिल्लाको मध्यपुर थिमी नगरपालिकाद्वारा सञ्चालित नेपाल-कोरिया मैत्री अस्पतालले ६५ लाख रूपैयाँ खर्च गरेर नेपाल कोरिया मैत्री नगरपालिका अस्पतालमा स्थापना गरेको एयर बेस प्लान्टबाट अक्सिजन उत्पादन गरी कोभिड-१९ का बिरामीलाई दिन सुरु गरेको छ ।

- नुवाकोट जिल्लाको विदुर नगरपालिकाले कोभिड-१९ संक्रमण दिन प्रतिदिन संक्रमणदर वृद्धि हुँदै गएकाले उच्च जोखिमलाई मध्यनजर गर्दै दुई थान भेन्टिलेटर जिल्ला अस्पताल त्रिशुलीलाई उपलब्ध गराएको छ ।
- सिन्धुली जिल्लाको सदरमुकाम सिन्धुलीमाडीको कोभिड अस्पतालमा स्वास्थ्यकर्मी अभाव भएको छ । स्वास्थ्यका सबै सुविधा भएको तर स्वास्थ्यकर्मीको अभाव भएको कोभिड अस्पताल संचालक समितिले जनाएको छ । एउटै स्वास्थ्यकर्मीको टोलीले चौविसै घण्टा डिउटी गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको छ ।
- चितवन जिल्लाको भरतपुर महानगरपालिका-१, रामनगरमा कोरोनाबाट मृत्यु भएकाको दाहासंस्कारमा शव जलाउँदै गर्दा शुल्क बापत २८ हजार रुपैयाँ माग भए पछि प्रमुख जिल्ला अधिकारी प्रेमलाल लामिछानेको पहलमा रु. ७ हजार पाँच सयमा कोरोना संक्रमितको शव जलाउने व्यवस्था मिलाइएको छ । यसअघि एउटा शव ६ जना कामदारले जलाउने गरेकोमा त्यस संख्यालाई घटाएर ३ जनाले नै जलाउने व्यवस्था मिलाइएको छ ।
- चितवन जिल्लाको भरतपुर महानगरपालिका, माडी नगरपालिका र राप्ती नगरपालिकाका तीन तीन जना गरी ९ जनाले होम आइसोलेसनमै ज्यान गुमाएका स्वास्थ्य कार्यालय चितवनको तथ्यांकले देखाउँछ । होम आइसोलेसनमै संक्रमितको मृत्यु हुँदा स्थानीय तहको समन्वयमा प्रश्न पनि उठ्न थालेको पाईन्छ ।
- कोरोनाको दोश्रो लहरको महामारी तिव्र रुपमा फैलिरहेको बेला दोश्रो चरको खोप नपाएका दोलखाका जेष्ठ नागरिकमा त्रास फैलिएको छ । कोरोनाको यो बढ्दो महामारीको बेला खोपको डोज पुरा गर्न नपाएपछि जेष्ठ नागरिक संक्रमित हुने हो की भन्ने त्रास बढेको पाइयो ।

३.११ अन्य बिरामीहरूको स्वास्थ्यको अधिकार

- कोरोना सङ्क्रमणको 'हटस्पट' बनेको चितवनको भरतपुरका अस्पतालहरूले सुरक्षितरूपमा प्रसूति सेवा दिइरहेका छन् । जिल्ला र बाहिरका धेरै सङ्क्रमितको उपचार गरिरहे पनि त्यसै बीचमा सुरक्षित तवरले प्रसूति सेवा दिएका हुन् । अस्पतालहरूले बहिरड सेवा बन्द गराएर मुख्यरूपमा कोरोना सङ्क्रमितको उपचार गराइ रहेका छन् । भण्डै एक महिना देखि निषेधाज्ञाका कारण जनजीवन प्रभावित भएको छ । अस्पतालहरूमा कोरोना बाहेकका कमै मात्र बिरामी आएका छन् । यद्यपि सुत्केरी गराउनै पर्नेहरू भने जोखिम मोलेरै अस्पताल आउने गरेका छन् ।
- काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको विकट डाँडापारिका बासिन्दा सामान्य उपचार पाउनबाट समेत वञ्चित हुँदै आएका छन् । यस क्षेत्रका नागरिक भने अहिले पनि सिटामोल पाउन कै लागि घण्टौ पैदल हिँडेर स्वास्थ्य चौकी पुग्नुपर्ने बाध्यतामा रहेका छन् । बेथानचोक

गाउँपालिका-१ को सुकुम, भिन्ने, लामीडाँडा तेर्साबाटा, कलडसिडका बासिन्दा साधारण औषधि सिटामोल पाउनका लागि पनि दुई घण्टा पैदल हिँडनुपर्ने बाध्यता रहेको आयोगको वागमती प्रदेश कार्यालयको अनुगमन प्रतिवेदनमा उल्लेख छ ।

३.१२ कोभिड-१९ को संक्रमणबाट बच्ने उपायबारे जनचेतना :

- लकडाउनको अवधिमा पनि रामेछापको सदरमुकाम मन्थलीमा नागरिकहरूले सरकारले जारी गरेको निषेधाज्ञा उल्लंघन गरे पश्चात प्रहरीले घरबाट अत्यावश्यक काम बाहेक बाहिर नहिडन अनुरोध गरेको पाईयो । रामेछाप जिल्लामा कोरोना संक्रमितको संख्या दिन प्रतिदिन बढदै जादा मन्थली बजार क्षेत्र उच्च जोखिममा परेकोले प्रहरीले बारम्बार बजार क्षेत्रमा अनावश्यक रुपमा हिडडुल नगर्न माइकिड गर्दै आएको अनुगमनबाट पाईयो ।
- काभ्रेपलाञ्चोकको चौरीदेउराली गाउँपालिका वडानं.-३ स्थित माभीफेदामा संक्रमितलाई कोभिड-१९ परिक्षण, परामर्श र औषधी वितरण अभियान अन्तर्गत २०७८ जेठ १९ गते माभीफेदामा रहेको धुलिखेल अस्पताल शाखा सलम्बु स्वास्थ्य केन्द्रमा उक्त टोली पुगी डाक्टरहरूले संक्रमितहरूसँग कोभिडको बारेमा परामर्श, स्वास्थ्य परिक्षण, आवश्यक औषधि वितरण, कोभिड संक्रमित बिरामीहरूलाई कस्तो व्यवहार गर्ने एवं उपचार गर्ने बारेमा सचेतना कार्यक्रम संचालन गरेका थिए ।
- मकवानपुर जिल्लाको राक्सिराड, पाम्बुड, पाडथली, देवीटार, मैसिराड लगायतका क्षेत्रमा भोकमरीको समस्या देखिने आंकलन गरिएको छ । आफ्नो उत्पादनले यस क्षेत्रका चेपाड परिवारलाई वर्ष दिनमा ३ महिनामात्र खान पुन्छ । उनीहरू ९ महिना ज्याला मजदुरी गर्छन् । जंगली कन्दमूल खाएर प्राण धान्छन् । मनहरी बजारबाट ५ घण्टा हिँडेर पुगिने पाम्बुड, पाडथली, देवीटार, मैसिराडमा खाद्यान्नको समस्या छ । 'अहिले सिँगो राक्सिराड गाउँपालिकामा खाद्यान्नको अभाव रहेको,' गाउँपालिका अध्यक्ष राजकुमार मल्लको भनाइ रहेको छ ।

३.१३ खाद्य सम्बन्धी अधिकारको अवस्था

- मकवानपुर जिल्लामा निषेधाज्ञाका कारण तरकारी बिक्री नहुँदा बारीमै कुहिन थालेको छ । थाहा नगरपालिका र मनहरी गाउँपालिकाका किसानहरूले तरकारी बिक्री गर्न नपाउँदा मर्कामा परेको बताएका छन ।
- सिन्धुली जिल्ला कमलामाई नगरपालिकामा सौगात लघु उद्योगमा उत्पादन भएका स्थानीय खाद्य सामग्रीहरूले बजार नपाउँदा उक्त उद्यममा कार्यरत महिला उद्यमी विस्थापित हुनु परेको सौगात लघु उद्योग तथा सहकारि संस्थाले जनाएको छ । विश्वभर माहामारिको रुपमा फैलिएको कोरोना भाइरसका कारण गत वर्ष पनि एक लाख भन्दा बढिको स्थानीय उत्पादन खुवा, चकलेट नष्ट गर्नुपरेको सहकारीले जनायो ।

- सिन्धुली जिल्लामा कोरोना संक्रमण रोकथाम तथा न्युनिकरण गर्न २०७८ जेठ १८ गतेसम्म निषेधाज्ञा जारी गरिएकोमा त्यसको प्रत्यक्ष मारमा दैनिक ज्याला मजदूरी गर्ने परेका छन् । दैनिक रूपमा ज्याला मजदूरी गरी खानेका लागि निषेधाज्ञाले संकट नै सिर्जना गरेको छ ।
- चितवन जिल्लामा कोभिड-१९ को दोस्रो लहर भित्रिएपछि स्थिति भयावह बन्दै गइरहेको परिपेक्ष्यमा बन्दाबन्दीको समयमा अभाव भेलिरहेका एक सय घरधुरीलाई खाद्य सामग्री वितरण गरिएको छ । खैरहनी नगरपालिका वडानं-१३ का स्थानीय युवाहरू सक्रियतामा हर्नरी बैरिया र गवैया अतिविपन्न, अशक्त र अपाङ्गता भएकाहरूलाई खाद्य सामग्री सहयोग गरिएको हो । त्यसैगरी सरकारी स्वामित्वमा रहेको देवघाट क्षेत्र विकास समितिद्वारा सञ्चालित वृद्धाश्रममा खाद्यान्न अभाव रहेको छ । देशको वर्तमान परिस्थितिका कारण दाताहरूको उपस्थिति कमजोर हुँदा यहाँका वृद्धवृद्धालाई खाना खुवाउने समस्या परेको देवघाट क्षेत्र विकास समितिले जनाएको छ ।
- धादिङ्का किसानलाई कोरोना संक्रमित भईएला भन्ने चिन्ता भन्दा पनि रासायनिक मल नपाईएला कि भन्ने चिन्ता छ । धादिङ्बेसी स्थित नीलकण्ठ कृषि सहकारीले रासायनिक मल वितरणको क्रममा देखिएको किसानहरूको भिडभाडले कोरोनाको भन्दा मल नपाईएला कि भन्ने चिन्ता रहेको अनुगमनबाट प्राप्त भएको छ ।

३.१४ आवास सठबन्धी अधिकारको अवस्था

- दोलखाको बैतेश्वर गाउँपालिकाका एक परिवारलाई कोरोना र आगलागीले एकै साथ पीडा दिएको छ । बैतेश्वर ४ का गंगाबहादुर दाहालको परिवारलाई घर जलेर नष्ट भएको पीडा कम नहुदै कोरोनाले थप पीडा दिएको छ । घर जलेर महत्वपूर्ण कागजात, २ लाख नगद, ८ तोला सुनको गरगहना, खाद्यान्न लत्ताकपडा लगायत जलेर नष्ट हुदा लाखौंको क्षति भएको थियो ।

३.१५ राहत वितरणको अवस्था

- काठमाडौंको जनमैत्री अस्पताल बालाजु र रबि लामिछाने फाउण्डेसनद्वारा त्रिशुली अस्पताललाई स्वास्थ्य सामग्री बितरण गरेको छ । नुवाकोटका सरकारी अस्पताल (त्रिशुली अस्पताल) लाई २० थान वेड र अन्य स्वास्थ्य सामग्री एक कार्यक्रम गरी बितरण गरिएको छ ।
- कोरोना रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि सरकारले घोषणा गरेको निषेधाज्ञाका कारण ३० लाखभन्दा बढी रोजगारी गुमेको नेपाल ट्रेड युनियन महासंघ (जिफन्ट) ले जनाएको छ । देशभर औपचारिक तथा अनौपचारिक क्षेत्रका ३० लाखभन्दा बढी श्रमिकको रोजिरोटी गुमेको प्रारम्भिक तथ्यांक प्राप्त भएको जिफन्टका महासचिव जनक चौधरीले जानकारी

गराएको पाइयो । निषेधाज्ञाका कारण होटल, पर्यटन र यातायात क्षेत्रमा सबभन्दा ठूलो संख्यामा श्रमिकले रोजगारी गुमाएका छन् । त्यस्तै ब्युटिपार्लर, सैलुन लगायत क्षेत्रका शतप्रतिशत श्रमिक कामबिहीन छन् ।

- सिन्धुली जिल्लामा मानव रक्षार्थ अभियान अन्तर्गत शारीरिक रूपमा अशक्त तथा एकल महिला हरूलाई राहत सामग्री बितरण गरिएको छ । २०७८ जेठ १८ गते शारीरिक रूपमा अशक्त रहनुभएका कमलामाई नगरपालिका-६ शिखर टोलमा खाद्यान्न बितरण गरिएको पाइयो ।

३.१६ सामाजिक सुरक्षाको अवस्था

- कोभिड १९ संक्रमणबाट मृत्यु भएकाको शव जलाउने काठमाडौं स्थित पशुपति आर्यघाटका कर्मचारीलाई प्रति शव १ हजार रुपैयाँ प्रोत्साहन भत्ता दिने सरकारले निर्णय गरेको छ ।
- काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको रोशी गाउँपालिकाले स्वास्थ्यकर्मीलाई ५० प्रतिशत प्रोत्साहन भत्ता दिने भएको छ । गाउँपालिका अध्यक्ष डि.बी. लामाद्वारा जारी सूचनामा स्वास्थ्यकर्मीलाई ५० प्रतिशत प्रोत्साहन भत्ता र आइसोलेसन तथा कन्ट्याक ट्रेसिङमा खटिने कर्मचारीलाई थप दैनिक भत्ता दिनेजनाइएको छ ।
- नमोवुद्ध नगरपालिकाले कोरोना संक्रमण न्यूनिकरणका लागि मेडिकल सुपरिटेण्डेनको नेत्रत्वमा ७ जनाको टोली खटाएको र उक्त टोलीमा खटिएका स्वास्थ्यकर्मीलाई दैनिक १५०० भत्ता उपलब्ध गराउको पाईयो ।

३.१७ अपाजता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिकहरूको अवस्था

- काभ्रे सेवा समाज (कासेस) काभ्रेपलाञ्चोकको संयोजनमा पनौती-४, बालोद्वार माध्यमिक विद्यालयस्थित दृष्टिविहीन समुदाय र विद्यार्थीहरूको परोपकारी संस्था 'रियल नेपाल' मा आश्रित दृष्टिविहीन विद्यार्थीहरू, शिक्षक तथा कर्मचारीका लागि खानेपानीको व्यवस्था भएको छ । कासेसले अमेरिकाको क्यालिफोर्निया स्थित सन्नी सगरमाथा समाजसँग मिलेर दृष्टिविहीनहरूका लागि खानेपानीको व्यवस्था गरिदिएको हो ।

३.१८ न्याय प्रशासन र न्यायमा पहुँच

- चितवनको भरतपुर अस्पतालको फार्मसीमा कार्यरत फार्मासिस्ट प्रभात पौडेलमाथि सांघातिक आक्रमण गर्नेलाई हदैसम्मको कारबाही गर्न अस्पताल विकास समिति कर्मचारी युनियनले माग गरेको छ । फार्मासिस्टमाथि भएको आक्रमणप्रति खेद प्रकट गर्दै युनियनले आरोपीतलाई कानुनी कठघरामा ल्याएर हदै सम्मको कारबाही गर्न माग गरेको हो ।

- चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जले राप्ती नदीमा लाइसेन्स लिएकालाई समेत माछा मार्न निषेध गरेको भनी आयोगको यस कार्यालयमा उजुरी दर्ता भएको छ । २०७८ वैशाखदेखि असार मसान्तसम्म माछाको प्रजनन तथा भुरा हुर्काउने समय भएकोले यतिबेला यो समयमा माछा मार्ने लाइसेन्स प्राप्त व्यक्तिलाई समेत यो अवधिमा माछा मार्न निषेध गरेको निकुञ्जका सूचना अधिकारी लोकेन्द्र अधिकारीबाट जानकारी प्राप्त भएको छ । माछा मार्ने पेशा व्यवसायवाट दैनिक गुजारा गर्ने वोटे, माभी समुदाय यसवाट प्रभावित भएको भनी पीडितले आयोगको वागमति प्रदेश कार्यालयमा उजुरी गरेका छन । उक्त उजुरी विचराधिन अवस्थामा रहेको छ ।

बागमती प्रदेश कार्यालयका उपलब्धी, चुनौती र समाधानका उपाय

४.१ . प्रदेश कार्यालयका उपलब्धी

प्रदेश कार्यालयको लागि विनियोजित आ.व. २०७७/७८ को बजेट अन्तर्गत अनुसन्धान मिसन कार्य सम्पन्न गर्ने लक्ष्य कोरोनाको बावजुद अनुसन्धान कार्य सम्पन्न भएको छ । देशको राजधानी रहेको प्रदेश भएको र काठमाण्डौ उपत्यकामा हुने नियमित वन्द हडताल, विरोध प्रदर्शनको आकस्मिक अनुगमनलाई प्राथमिकतामा राखी अनुगमन गरी आयोगबाट प्रेश विज्ञप्ती समेत जारी भएका छन् । श्रोत साधनले भ्याए सम्म प्रत्येक घटनामा आयोगको उपस्थिति हुने गरेको छ । प्रवर्धनात्मक कार्यक्रम तर्फ बागमती प्रदेश कार्यपालिका, व्यवस्थापिकासँग मानव अधिकार राष्ट्रिय कार्ययोजना कार्यान्वयनका सम्बन्धमा प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारलाई पत्राचार भएका छन् । यस प्रदेश अन्तर्गत प्रादेशिक क्षेत्राधिकार भित्रका १३ वटै जिल्लाहरूमा कार्यक्रम गर्ने लक्ष्य लिइएको छ । त्यसै गरि न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरूको लागि मानव अधिकार सम्बन्धी कार्यक्रमबाट निष्पक्ष, स्वतन्त्र र छिटो छरितो न्याय सम्पादन गर्नकोलागी मद्दत पुगेको छ । यस प्रदेश अन्तर्गतका प्रहरी कर्मचारीलाई संचालित मानव अधिकार सम्बन्धी तालिममा सहभागी भइ आयोगको पहुँच विस्तार गर्दै मानव अधिकार संस्कृति विकासको लागि उल्लेख्य उपलब्धी भएको छ । गैर सरकारी संस्था, मानव अधिकार रक्षकसँग समन्वय र सहकार्यमा भएका कार्यक्रमबाट सहकार्य विस्तारमा उल्लेख्य योगदान पुन गएको छ । आयोगको कार्यालयको लागि हेटौडामा घर जग्गाको लागि निरन्तर प्रयास भइ रहेको छ ।

४.२ चुनौती

मानव अधिकार र मानव विकास सूचाङ्कको आधारमा हेर्दा बागमती प्रदेशका १३ जिल्लाको भौगोलिक अवस्था, आमनागरीकको जीवनस्तर हेर्दा धनी र गरीबको खाडल फराकिलो रहेको देखिन्छ । उपत्यकाका तीन जिल्ला काठमाण्डौ, भक्तपुर र ललितपुर बाहेक अन्य जिल्लाको मानव अधिकार अवस्था हेर्दा सीमान्तीकृत वर्ग को अधिकार भौगोलिक विकटता आदिको कारण नागरिकको मानव अधिकार चुनौतीपूर्ण रहेको छ । सीमान्तीकृत वर्गको मानव अधिकार संरक्षणको लागि दीगो विकासको मूलधारमा सीमान्तीकृत र भौगोलिक रुपमा विकट ठाँउमा रहेका नागरिकको अधिकार संरक्षण चुनौतीपूर्ण रहेको छ । यस कार्यालयमा विचाराधिन उजुरीको अनुसन्धानको लागि दक्ष कर्मचारी सहित सवारी साधन, चालकको प्रवन्ध नहुँदा अनुसन्धानमा प्राथमिकता दिनु पर्ने जति दित सकिएको छैन । अनुसन्धान कार्यलाई कोभिड महामारीको प्रत्यक्ष प्रभावले प्रभावकारी वनाउन सकिएको छैन । दरबन्दी बमोजिम कर्मचारी सहित भौतिक श्रोत साधन अपुग भएकोले अशातित प्रतिफल प्राप्त गर्न कठिनाइ हुनु स्वभाविकै हो । तसर्थ आयोगले

योजना तर्जुमा गर्दा विचाराधिन उजुरीको अनुपातमा सवारी साधन सहित कर्मचारीको व्यवस्थापन हुन नसक्नु चुनौतीको रूपमा रहेको छ । यसका अतिरिक्त ग्रामिण तहमा मानव अधिकार सम्बन्धी चेतना विस्तारको लागी प्रत्येक जिल्लामा सम्पर्क विन्दु नहुँदा पनि चुनौती महसुस भएको छ ।

8.3 चुनौती समाधानका उपाय

हाल यस कार्यालयमा विचाराधिन उजुरी अनुसन्धान फछ्यौटको लागि कम्तीमा उक पटकमा दुइ वटा फिल्डमा जाने सवारी साधनको तत्काल व्यवस्था हुनु पर्ने देखिन्छ । देशमा विद्यमान दण्डहीनता अन्त्यका लागि राज्यका निकायसँग नियमित छलफल परामर्श हुनु पर्ने देखिन्छ । त्यसै गरि नागरिक अधिकार र कर्तव्यका सम्बन्धमा समेत मानव अधिकार आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालयबाट चेतनामूलक कार्यक्रम संचालनका लागि मानव अधिकार रक्षक सहीत मानव अधिकारकर्मीसँग समन्वय हुनु पर्ने देखिन्छ । आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालय अन्तर्गतका जिल्लामा मानव अधिकार रक्षकलाई अवैतनीक सम्पर्क सूत्रको रूपमा तोक्नु पर्ने देखिन्छ । जसले उजुरी ग्रहणमा सहजता हुने देखिन्छ । स्थायी राजधानी हेटौडामा कायम भए पश्चात आयोगको कार्यालयको लागि हेटौडामा कार्यालय संचालनको लागि आयोगबाट बजेट विनियोजन गरि घर जग्गाकोलागि प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारसँग समेत समन्वय गर्दै जानु पर्ने देखिन्छ । त्यसै गरी आयोगका गतिविधीहरू ग्रामिण तह सम्म पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ । स्थानीय निकायसँग थप समन्वय र सहकार्यलाई निरन्तरता दिनु पर्ने देखिन्छ ।

8.8 प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई सुझाव

प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले बजेट विनियोजन गर्दा मानव अधिकारमुखी विकास पद्धतिलाई केन्द्रबिन्दुमा राख्नु पर्ने देखिन्छ । विकासको केन्द्र विन्दु मानिस भएकोले सरकारको नीति, योजना, बजेट कार्यक्रम आम नागरिकको सार्थक सहभागितालाई जोड दिदै विकास निर्माणका कार्यमा योगदान गर्ने वातावरण निर्माण गर्नु पर्दछ । नेपाल सरकारले जारी गरेको आ.व. २०७७/०७८ - २०८१/०८२ पाँचौँ राष्ट्रिय मानव अधिकार कार्य योजनाले प्रदेश सरकार स्थानीय तह सहित जिल्ला समन्वय समितिलाई कार्यान्वयन र अनुगमन संयन्त्र गठन गरी अनुगमन गर्ने विशेष जिम्मेवारी दिएको छ । न्यसरी प्राप्त जिम्मेवारी बमोजिम सिघ्र समिति गठन गरी निर्माणसँग सम्बन्धीत नीति, योजना र बजेट विनियोजन गर्दा कार्ययोजनाको विषयलाई स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकता बमोजिम कार्यान्वयन गर्दै जानु पर्ने देखिन्छ । त्यसै गरी विकासको प्रतिफल भौगोलिक रूपमा विकट रहेका जिल्ला र ग्रामिण क्षेत्रलाई पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ । सीमान्तीकृत र आवाज विहिनका आवाजलाई सरकारी निकायबाट सम्बोधन गरिनु पर्दछ । आम जनता प्रति जवाफदेही सरकारबाट नै मानव अधिकार सुनिश्चीत र संरक्षण सम्भव भएकोले मानव अधिकार चेतना विस्तारका लागि समेत यथोचित बजेट विनियोजन गरिनु पर्ने देखिन्छ ।

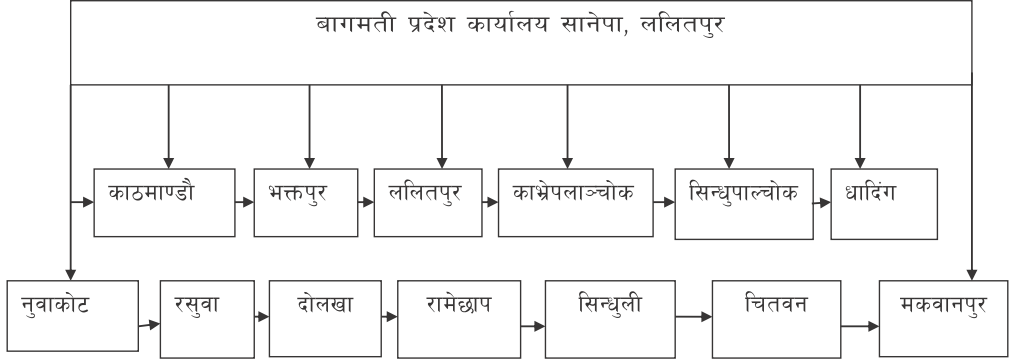
अनुसूची-१

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको बागमती प्रदेश कार्यालय, सानेपा, ललितपुरका कर्मचारी विवरण :
(सांगठनिक संरचना)

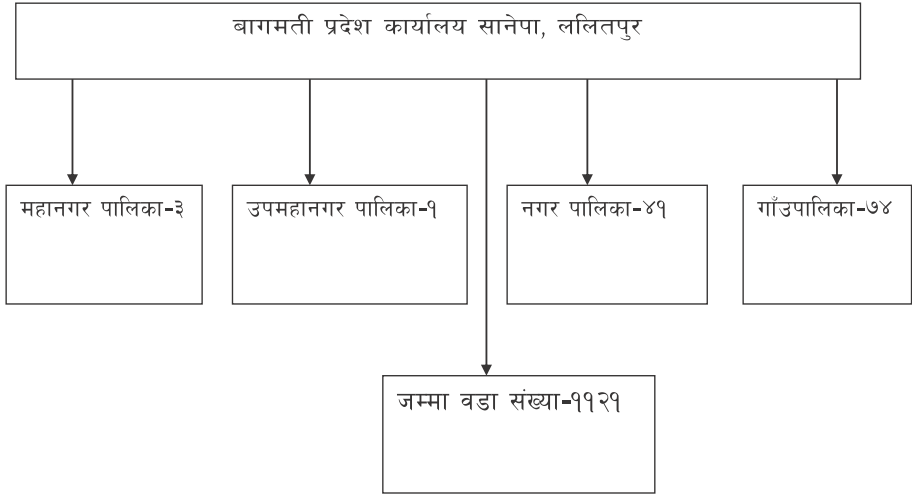
क्र.स.	नाम	पद
१	यज्ञप्रसाद अधिकारी	सहसचिव
२	सरिता ज्ञवाली	उप-सचिव
३	जायश्वर चापागाईं	मानव अधिकार अधिकृत
४	रारा कर्माचार्य	लेखा अधिकृत
५	रेवा रेग्मी	मानव अधिकार अधिकृत
६	विजया उप्रेती मैनाली	लेखा अधिकृत
७	लक्ष्मी पौडेल	मानव अधिकार अधिकृत
८	पवित्रा भण्डारी	मानव अधिकार अधिकृत
९	लोकनाथ घिमिरे	सहायक प्रथम
१०	निर्मला बोगटी	लेखापाल
११	अस्मिता पोखरेल	सूचना प्रविधि तथा अभिलेख सहायक
१२	श्रीराम कार्की	सवारी चालक
१३	मनोजकुमार बुढा मगर	सवारी चालक
१४	प्रेमकुमार चौधरी	सुरक्षागार्ड
१५	अविन पौडेल	सुरक्षा गार्ड
१६	प्रदिप सुवेदी	कार्यालय सहायक
१७	रीताकुमारी शाह	कार्यालय सहायक

अनुसूची-२

बागमती प्रदेश कार्यालय अन्तर्गत प्रादेशिक क्षेत्राधिकार रहेका जिल्लाहरू

प्रादेशिक क्षेत्राधिकार रहेका स्थानीय तह संख्या ११९

अनुसूची- ३

अन्य संस्थाले आयोजना गरेको कार्यक्रममा आयोगको तर्फबाट भएको सहभागीता:

क्र. सं	कार्यक्रमको विषय	आयोजकको नाम	मिति	रा.मा.अ. आयोगको तर्फबाट भागलिने कर्मचारीको नाम
१	बागमती प्रदेशको मानव अधिकार अवस्था	इन्सेक बागमती प्रदेश कार्यालय	२०७७।०४।२१	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाई
२	NHRAP सम्बन्धी अन्तरक्रिया	इन्सेक, काठमाण्डौ	२०७७।०४।३०	यज्ञप्रसाद अधिकारी
३	Virtual Meeting on UPR	UPR info	२०७७।०८।११	यज्ञप्रसाद अधिकारी
४	Freedom of Expression in Nepal	Freedom Forum	२०७७।०८।१२	यज्ञप्रसाद अधिकारी
५	Business and Human Rights	UNDP	२०७७।१०।२९	यज्ञप्रसाद अधिकारी
६	UPR Infoसँग परामर्श छलफल	UPR Info Geneva	२०७७।११।०५	यज्ञप्रसाद अधिकारी
७	नेपाली सेना मानव अधिकार निर्देशनालयका पदाधिकारीसँग मानव अधिकार अवस्था सम्बन्धमा छलफल	नेपाली सेना मानव अधिकार निर्देशनालय, भद्रकाली	२०७७।१२।२२	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाई
८	अन्तराष्ट्रिय उपभोक्ता अधिकार दिवसको सन्दर्भमा उपभोक्ता जागरण कार्यक्रम	सोफान, काठमाण्डौ	२०७७।१२।२२	यज्ञप्रसाद अधिकारी
९	बाल अधिकार सम्बन्धी कार्यक्रम, दोलखा	CZOP काठमाण्डौ	२०७७।१२।१७-१९	यज्ञप्रसाद अधिकारी
१०	गैसस महासंघको कोभिड १९ सन्दर्भमा भूमिका	NGOFनेपाल	२०७८।१।१८	यज्ञप्रसाद अधिकारी
११	स्वास्थ्यको अधिकार सम्बन्धी बैठक	लुपस नेपाल	२०७८।१।२९	यज्ञप्रसाद अधिकारी
१२	चेपाड जातिको सांस्कृतिक अधिकार विषयक अन्तरक्रिया	नाफन- काठमाण्डौ	२०७८।२।२२	यज्ञप्रसाद अधिकारी
१३	स्वास्थ्य अधिकार अध्यादेश र सर्वोच्च अदालतका निर्णय सम्बन्धी जुम बैठक	कानून व्यवसायी मञ्च	२०७८।२।८	यज्ञप्रसाद अधिकारी
१४	आदीवासी जनजातिका अधिकार सम्बन्धी अन्तरक्रिया	आदिवासी जनजाति महासंघ	२०७८।२।१०	यज्ञप्रसाद अधिकारी

अन्य संस्थाले आयोजना गरेको कार्यक्रममाश्रोत व्यक्तिको रुपमा भाग लिएको संख्या:

क्र.सं	तालिमको विषय	संचालनगर्ने निकायको नाम ठेगाना	रा.मा.अ. आयोगको तर्फबाट भागलिने कर्मचारीको नाम	तालिमाको मिति	कै.
१	मानव अधिकार प्रशिक्षण (स्थानीय निकायका जनप्रतिनिधि)	इन्सेक	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।९।६	
२	मानव अधिकार र शक्तिको प्रयोगका सिद्धान्त प्रशिक्षण	शसस्त्र प्रहरी बल, हलचोक, काठमाण्डौ	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाईं	२०७७।९।१३	
३	प्रदेश नं. २ मा महिला मानव अधिकार रक्षकको सवाल विषयक अन्तरसम्बाद	शान्तिका लागि साभा अभियान (COCAP)	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।९।१५	
४	अभिव्यक्ति स्वतन्त्रता र UPR सुभावा	फ्रिडम फोरम काठमाण्डौ	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।१०।२५	
५	मानव अधिकार रक्षक सम्बन्धी कार्यक्रम	इन्सेक	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।१०।३०	
६	शसस्त्र प्रहरी बलका सकल दर्जा प्र.नि. हरूको लागि मानव अधिकार प्रशिक्षण	शसस्त्र प्रहरी बल, मातातिर्थ तालिम महाविद्यालय	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७८।३।२८	

आयोगको प्रदेश कार्यालयले सहकार्य (Banner Sharing) गरेका संस्थाहरू

क्र.सं	कार्यक्रमको विषय	सहकार्य गरिएको संस्थाको नाम	मिति	स्थान	कै.
१.	नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार कार्यान्वयनमा संवैधानिक आयोगको भूमिका	बागमती प्रदेश कार्यालय र ह्युमन राइट्स एण्ड जस्टिस सेन्टर	२०७७।११।१२	ललितपुर	
२	चेपाड समुदायका अधिकार	जनकालत मञ्च नेपाल	२०७७।०८।२९	मकवानपुर	
३	मानव अधिकारमुखी पद्धती	कमलामाई न.पा., सिन्धुली	२०७८।०१।१४	सिन्धुली	
४	मानव अधिकारमुखी पद्धती	मरिण गा.पा., सिन्धुली	२०७८।०१।१५	सिन्धुली	
५	मानव अधिकारमुखी विकास पद्धती	ज्वालामुखी गा.पा., धादिङ	२०७७।११।२५	धादिङ	
६	आर्थिक सामाजिक अधिकार सम्बन्धी तालिम	युथ एडभोकेसी फोरम नेपाल	२०७८।०३।०५-०६ गते	काठमाडौं	

अनुसुची-४

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालय, ललितपुरको आ.व. २०७७।७८ को
जिल्लागत तथा बिषयगत उजुरी विवरण

बिषयगत उजुरी विवरण

बिषय	ICCPR	ESCR	CRC	CEDAW	MGW	Disappearance	CERD	CRPD	CAT	Refugee	Minority	जम्मा
आ.व. २०७७।७८	४२	२६	३	६	१	३	४	१	१०	०	२	९८

जिल्लागत उजुरी विवरण

जिल्ला	काठमाण्डौ	भक्तपुर	ललितपुर	दोलखा	रामेछाप	सिन्धुली	काभ्रेपलाञ्चोक	सिन्धुपाल्चोक	रसुवा	नुवाकोट	धादिगा	चितवन	मकवानपुर	जम्मा
आ.व. २०७७।७८	५०	४	१२	४	३	०	६	७	०	०	३	८	१	९८

अनुसुची-५

आ.व. २०७७/७८ सम्म विचाराधित विषयगत उजुरी संख्या

बिषय	ICCPR	ESCR	CRC	CEDAW	MGW	Disappearance	CERD	CRPD	CAT	Refugee	Minority	जम्मा
जम्मा २०७७ श्रावण सम्म	१७६	६८	४८	६६	५२	२१७	५	१६	९९	६	३	७५६
आ.व. ०७७/७८ मा दर्ता भएका नया उजुरी	४३	२६	३	६	१	३	४	१	९	०	२	९८
निर्णयको लागि केन्द्रीय कार्यालय पठाइएको	४५	२८	३	७	०	४	३	३	३९	०	१	१३३
जम्मा	१७४	६६	४८	६५	५३	२१६	६	१४	६९	६	४	७२१

अनुसुची-६

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालय, ललितपुरबाट आ.व. २०७७/७८ मा
निर्णयका लागि केन्द्रीय कार्यालय पठाइएको उजुरीहरूको विवरण ।

क्र.स.	पीडितको नाम	ठेगाना	उजुरी नं.	विषय
१	थमन वि.क. लगायत मधेश आन्दोलनमा पीडितहरू	जलेश्वर न.पा. वडा नं. ८ महोत्तरी	८८९	न्यायीक अधिकार
२	रोशनी लामा	का.म.न.पा. २, लाजिम्पाट काठमाण्डौ	८४३	तेस्रो लिङ्गीको स्वतन्त्रताको अधिकार
३	निराजन पौडेल	कोहलपुर बाँके, घर भई हाल काठमाण्डौ	४७३०	यातना
४	चुडामणी शर्मा	काठमाण्डौ ।	९४५	यातना
५	समिर आले मगर	का.म.न.पा. मनमैजु, काठमाण्डौ	७८७	बेपत्ता भएकोमा प्रहरीले प्रभावकारी अनुसन्धान गरेको
६	दिनेश अधिकारी	हेटौडा उपमहानगरपालिका-११ मकवानपुर,	१२८	वातावरणको अधिकार
७	कोशी सरोकार समुह	सप्तरी जिल्ला, राजविराज	१४४	संस्था खारेजी/सामान जफत
८	लाल महम्मद	का.म.न.पा. ३५, जडिबुटी काठमाण्डौ	८३८	यातना
९	जितजंग बस्नेत	ललितपुर म.न.पा. पुल्चोक	८८४	यातना
१०	परशुराम चौधरी	काठमाण्डौ, बौद्ध	६५७	यातना
११	तारा खड्का	का.म.न.पा. ३२, घट्टेकुलो काठमाण्डौ	४४९१	क्षतिपूर्ति र राहत सम्बन्धमा
१२	नागेन्द्र लिम्बु	का.म.न.पा. नयाँ बानेश्वर काठमाण्डौ,	१२५	न्यायीक ढिलाई
१३	मनराज गुरुङ र प्रमेश चौहान	का.म.न.पा. काठमाण्डौ	७८०	यातना
१४	ओम प्रकाश पुन	का.म.न.पा २, लाजिम्पाट काठमाण्डौ,	४३	गैरकानुनी थुना
१५	भानु आडदाम्बे	कुरिनटार चितवन	३८६	यातना
१६	विक्की एजुकेशनल एण्ड डेभलपमेन्ट फाउण्डेसन	काठमाण्डौ	४६७४	प्रहरीद्वारा कुटपीट
१७	चन्दन सार्की	नाम्दे गा.वि.स. १ दोलखा	५५३	न्याय प्रशासन
१८	हिराकाजी नगरकोटी	नार्गाजुन न.पा. २ काठमाण्डौ	१३२	शान्ति सुरक्षाको लागि पहल
१९	ईश्वर अधिकारी समेत	धादिङ	२९६४	यातना
२०	नोमिका श्रेष्ठ	काठमाण्डौ म.न.पा. ३५	८४८	यातना
२१	प्रमेश दमाई	लिखु तामाकोशी गा.पा. ५, रामेछाप	२०	जातीय विभेद तथा हिंसा
२२	कृष्ण सिंह धामी	का.म.न.पा., त्रिपुरेश्वर	९५४	यातना

२३	पासाङ्ग शेर्पा	मार्बु गा.वि.स. ७, दोलखा	८४९	यातना
२४	नरिराम लोहार	काठमाण्डौ	८६४	यातना
२५	सन्तराज लामा	काठमाण्डौ म.न.पा. बौद्ध	८७९	यातना
२६	रुप बहादुर बस्नेत	पिपलडाँडा गाविस ३, सिन्धुपाल्चोक	६६९	यातना
२७	मिठ्तु थापा	काठमाण्डौ	३९२५	यातना
२८	जुलन राई लगायत ३ जना	गोकर्णेश्वर न.पा. ९ काठमाण्डौ	९५३	यातना
२९	चीनु बस्नेत र सुमित्रा बस्नेत	देउराली गाविस १ रामेछाप	३०८३	यातना
३०	सुदर्शन पौडेल र सारदा पौडेल	भरतपुर न.पा. ७, कृष्णपुर चितवन	८८	स्वास्थ्यको अधिकार
३१	परशुराम फुयाल	टोखा न.पा. ७ काठमाण्डौ जिल्ला	११९	प्रहरीबाट कूटपीट
३२	मनोज गौतम	काठमाण्डौ म.न.पा १ नक्साल	१३८	आवगमनको अधिकार
३३	आरती अधिकारी	काठमाण्डौ, धुम्बाराही	७२	बेपत्ता
३४	सुन्दर कार्की	साविक कल्लेरी गाविस २ धादिङ्ग जिल्ला	९०४७	अपाङ्गता भएको व्यक्तिको अधिकार
३५	दिना कार्की	साविक कल्लेरी गाविस २ धादिङ्ग	९०४६	अपाङ्गता भएको व्यक्तिको अधिकार
३६	सम्पूर्ण घर्ती	का.म.न.पा. २९ काठमाण्डौ	९५४	यातना
३७	नीमा दोर्जे शेर्पा	कपन काठमाण्डौ	४४६१	यातना
३८	सागर बजगाईं	हेटौडा न.पन. ७ मकवानपुर	९३८	यातना
३९	अमृत बाबु भट्ट	जुटपानी चितवन	८२१	स्वतन्त्र हिडडुल गर्ने अधिकार
४०	समिर महर्जन	कीर्तिपुर न.पा. काठमाण्डौ	८२२	गैरकानूनी थुना
४१	मन्जु पण्डित	धुम्बाराही काठमाण्डौ,	१५०	न्याय प्रशासन
४२	अमित पोखरेल	का.म.न.पा. कोटेश्वर काठमाण्डौ,	८१८	गैरकानूनी थुना
४३	गिता लुइटेल्	चन्द्रागिरी न.पा. १५ काठमाण्डौ	१११	शान्ति सुरक्षा दिलाई पाउँ
४४	शिव बोहोरा र गोकुल लामिछाने	काठमाण्डौ	३२०१	यातना
४५	डिल्ली सुवेदी	मंगलपुर गाविस, चितवन	४२५	जग्गा कब्जा
४६	सुमित अग्रवाल	मंगलपुर गाविस चितवन	४२४	जग्गा कब्जा
४७	रोशनी लामा सहित ३४ जना	का.म.न.पा. ६, बौद्ध काठमाण्डौ	१५५	प्रहरीद्वारा दुर्व्यवहार
४८	इश्वरी प्रसाद पोखरेल	भक्तपुर जिल्ला, सानोठिमी	१७५	कर्मचारी समायोजनमा विभेद
४९	जोखिममा बालबालिका	सूर्यविनायक नपा २ भक्तपुर	३२६२	बालकको डुबेर मृत्यु

५०	राजकुमार पन्त	बैरेनी गाविस ९ धादिङ्ग	३०२१	वेपत्ता
५१	भुपालमान दमाई	वलेफी गापा सिन्धुपाल्चोक	७९५	जीवनको अधिकार
५२	लक्ष्मी भट्ट समेत अन्य महिला	वागडोल ललितपुर	४०२	अमानवीय व्यवहार
५३	अनिता थापा र डायना खड्का	काठमाण्डौ	९३४	न्याय प्रशासन
५४	सुनिल रानाभाट	का.म.न.पा. १४ काठमाण्डौ	७४	धम्की
५५	रंजित थापा	बुढानिलकण्ठ न.पा. ११ काठमाण्डौ	११३	रोजगारीको हक
५६	विन्द्र प्रकाश लिम्बु	का.म.न.पा. ९ काठमाण्डौ	६६७	यातना
५७	पवन राज जोशी	का.म.न.पा. १, नक्साल काठमाण्डौ	६६७	जीवनको सुरक्षा
५८	डिल्लीराज खड्गी	का.म.न.पा. २० काठमाण्डौ	७०४	यातना
५९	पशुपती भुज	चन्द्रागिरि न.पा. १० काठमाण्डौ	८८२	यातना
६०	माइली भन्ने सिद्धी चौधरी	का.म.न.पा. ७ चावहिल काठमाण्डौ	४३०७	यातना
६१	वीर बहादुर स्याङ्वा	जलकन्या गाविस ६ सिन्धुली	३२३८	यातना
६२	गीता कार्की	सुनारपानी ५ रामेछाप	७००	महिला अधिकारको हनन्
६३	डम्बर कुमारी भट्ट	कीर्तिपुर न.पा. काठमाण्डौ	१७९	कुटपीट तथा अमानवीय अधिकार
६४	हेरराम ढकाल	साविक विष्णु गाविस काठमाण्डौ	८६१	महिला अधिकार तथा हत्या
६५	विभिन्न कारागारमा थुनामा रहेका कैदी बन्दीहरू		७८६	जीवन सुरक्षा तथा माफी
६६	दुर्गादेवि दाहाल	का.म.न.पा बिरेन्द्रचोक काँडाघारी	१००	घरेलुहिँसा
६७	बर्मा रोकाया	खार्पुनाथ गा.पा. हुम्ला	७१९	घरेलु हिँसा
६८	मुलुकभरीका बालबालिकाहरू		४०१६	बाल अधिकार
६९	भागवत प्रधान समेत	का.म.न.पा-२६ ठमेल	४६	आवगमनमा अवरोध
७०	अरुण विश्वकर्मा	मनहरी गाविस-३ मकवानपुर	९०४	न्याय प्रशासन
७१	रुक्सान कपाली	ललितपुर म.न.पा-१६	१५८	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्कको अधिकार
७२	प्रमिला सिलवाल	टिकाथली गाविस-९ ललितपुर	२४४४	यातना
७३	मनबहादुर खत्री समेत	ललितपुर म.न.पा-३	८१०	बसोबासको अधिकार
७४	डेजीकुमारी श्रेष्ठ समेत	का.म.न.पा नयावजार काठमाण्डौ	१२८१	न्याय प्रशासन
७५	अमिर खान	नयावजार काठमाण्डौ	७१९	यातना
७६	मोहनबहादुर श्रेष्ठ समेत	चन्द्रागिरी न.पा-११, काठमाण्डौ	८५३	वातावरणको अधिकार
७७	प्रल्लाद बस्नेत	षडानन्द न.पा.१, भोजपुर	११०	यातना

७८	सिता पोखरेल समेत	माडर-६ सिरहा	१५५४	यौन दुर्व्यबहार
७९	अर्चना दहाल समेत	नेपाल वायुसेवा निगम न्यूरोड काठमाण्डौ	१८०८	न्याय प्रशासन
८०	समिर लुडवा	बागमती गा.पा. ललितपुर	१४५	बाल अधिकार
८१	(कान्छि) भवानी भुपाल समेत	कालिका गा.पा. रसुवा	१२	आर्थिक अधिकार
८२	भरतपुर नगरपालिका-१२ का नागरिकहरू	भरतपुर न.पा.-१२ चितवन	१९९	वातावरणको अधिकार
८३	मदनराज पाण्डे	बि.पी. कोईराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल भरतपुर	१६७	रोजगारीको अधिकार
८४	प्रकाश राई	नार्गाजुन न.पा.-५ काठमाण्डौ	२५१	स्वास्थ्यको अधिकार
८५	राकेश ओड	कमलविनायक न.पा.-९ भक्तपुर	१९८	जातीय विभेद
८६	बलारामकृष्ण मानन्धर	का.म.न.पा-१६, काठमाण्डौ	४५५०	सम्पती कब्जा
८७	रामेश्वर नगरकोटी समेत	मेलम्ची खानेपानी आयोजना	८३२	आर्थिक अधिकार
८८	लक्ष्मी प्रजापती	धुम्बाराही-४, काठमाण्डौ	४६६९	सम्पतीको अधिकार
८९	रामचन्द्र बस्नेत समेत	लाजिम्पाट -३ काठमाण्डौ	९३३४	जीवनको अधिकार
९०	आशानारायण मर्हजन	का.म.न.पा-२१ टेकु, काठमाण्डौ	१४७	शान्ति सुरक्षा
९१	विश्वकुमार मल्ल समेत	टोखा नगरपालिका-३ काठमाण्डौ	१०१०३	यातना
९२	राधिका थापा समेत	नबिल बैंक चाहाविल शाखा, काठमाण्डौ	९६३६	यातना
९३	उज्वलकृष्ण श्रेष्ठ	ललितपुर म.न.पा-१९	२५९	रोजगारीको अधिकार
९४	दीर्घ बहादुर लामिछाने	ललितपुर, ल.म.न.पा. २४	१३ ख	न्याय प्रशासन
९५	किरण शर्मा	ललितपुर, च्यासल	३९	न्याय प्रशासन
९६	रत्न बहादुर श्रेष्ठ र कृष्णमाया श्रेष्ठ	विगु गाउँपालिका -५ दोलखा	१६९	बोक्सीको आरोपमा गाउँ निकाला गरेको ।
९७	आशिक रावल	काठमाण्डौ	१८६	प्रहरीले जाहेरी दर्ता नगरेको
९८	कृषि प्रेमुरा प्रोपार्टिज प्रा.लि.	काठमाण्डौ, त्रिपुरेश्वर	११७	न्याय प्रशासन
९९	सुजन आचार्य	भिमफेदी कारागार कार्यालय, मकवानपुर	२६५	न्याय प्रशासन
१००	कृष्ण बहादुर थापा मगर	हेटौडा उ.म.न.पा.-५ मकवानपुर	१७८	कब्जामा लिई अवस्था अज्ञात बनाइएको ।
१०१	दुधराज तामाङ्ग	थाङपालकोट गाविस-३ सिन्धुपाल्चोक	६९५	यातना
१०२	जय बहादुर लामा	काठमाण्डौ, का.म.न.पा -६	१२५१	यातना

१०३	भूकम्प प्रभावित ५० घर परिवार अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू	काठमाण्डौ	८२	आवासको अधिकार
१०४	शिव प्रसाद रिमाल	विदुर न.पा. १२ नुवाकोट	९५०	स्वास्थ्यको अधिकार
१०५	शरद कुमार मिश्र	कालीमाटी काठमाण्डौ	४६८	पारिश्रमिक सम्बन्धमा
१०६	सुदर्शन रेग्मी	धुनीवेशी न.पा. धादिङ्ग	१९९५	सुरक्षाकर्मीद्वारा कुटपीट
१०७	ज्ञानेन्द्र प्रसाद विडारी	थाक्रे गा.पा. धादिङ्ग	४१३२	यातना
१०८	राजु बमजन	कालिका गा.पा. चितवन	१६९	यातना
१०९	मनिष कुमार श्रेष्ठ	का.म.न.पा १९ काठमाण्डौ	२४६	प्रहरीद्वारा कुटपीट
११०	प्रेम दर्नाल र सज्जिव नेपाली	ल.म.न.पा. ५, धोविघाट ललितपुर	२६०	यातना/ भेटघाट गर्न नदिएको
१११	सरिता थापा	ल.म.न.पा. ४ ललितपुर	२४९	महिला अधिकार
११२	सुमन लाखा	भक्तपुर न.पा- ९ भक्तपुर	२१५	अपाङ्गताको परिचयपत्र नपाएको
११३	रोहिण्या शरणार्थी मोहम्मद इसुफ समेत	बुढानिलकण्ठ-११ काठमाण्डौ	२६४	आवासको अधिकार
११४	बोतलर्स नेपालका मधेशी कर्मचारीहरू	भरतपुर चितवन	४३२६	जातीय विभेद
११५	अनु के.सी	ल.म.न.पा. १४, निखिदेवल ललितपुर	११७४	न्याय प्रशासन
११६	विशेष श्रेष्ठ	गाती गा.पा. ९ सिन्धुपाल्चोक	८०५	वेपत्ता
११७	तीर्थ बहादुर राई	का.म.न.पा. ३२ काठमाण्डौ	१९१	न्याय प्रशासन
११८	सरिता गिरी	का.म.न.पा. ४, विशालनगर काठमाण्डौ	२१४	शान्तिसुरक्षा
११९	रुपेश साह र रबिन कुमार लामा	बसुन्धारा काठमाण्डौ	२४७	यातना
१२०	गजेन्द्र ठाकुर लगायत नेपाल नाई ट्रेड युनियन	काठमाण्डौ	२३५	रोजगारी व्यवसायको हक
१२१	मोहन कृष्ण खनाल	मध्यपुर ठिमि न.पा. ९ भक्तपुर	६७६	बसोबासको अधिकार
१२२	रुद्र आचार्य	रत्ननगर न.पा. ८ चितवन	६८	यातना
१२३	मच्छिन्द्रनाथको जात्रामा रथ तान्ने काठमाण्डौ उपत्यकाका युवाहरू	काठमाण्डौ	२३२	यातना/ सांस्कृतिक अधिकार
१२४	चन्द्र बहादुर दमाई	दारेचोक गाविस ३ चितवन	३८४५	घरजग्गा कब्जा
१२५	भरतपुर म.न.पा. १३, २२ का बोटे समुदाय	भरतपुर म.न.पा. १३ र २२ चितवन	२२९	आदिवासीको अधिकार

१२६	गुणराज लोहनी	का.म.न.पा. ३५ काठमाण्डौ	१८९	गैरकानूनी थुना
१२७	आशा चौधरी	खैरहनी न.पा. १०, बडागाउँ चितवन	२६८	महिला हिंसा
१२८	अन्जु लामिछाने	भरतपुर म.न.पा. ७ चितवन	९४	न्याय प्रशासन
१२९	गोकर्ण सापकोटा	भरतपुर चितवन	५७१	न्याय प्रशासन
१३०	छविलाल न्यौपाने	भरतपुर म.न.पा. २४ चितवन	२५५	शान्तिसुरक्षा
१३१	नेपाल बैंक पूर्व कर्मचारीहरू	काठमाण्डौ	८१७	जेष्ठ नागरिकको अधिकार
१३२	राजेश उदास	काठमाण्डौ	२७३८	शिक्षाको अधिकारबाट वञ्चित
१३३	परमेश्वर भट्टराई (दिपा)	का.म.न.पा. १४ काठमाण्डौ	१९२	प्रहरीबाट कुटपीट

अनुसुची-७

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालय, ललितपुरबाट भएका अनुसन्धान विवरण

क्र.सं	जिल्ला	मिति (...देखि ...)	अनुसन्धानको विषय	अनुसन्धान टोलीको नामावली
१	चितवन	२०७७।०४।१६ देखि २५	उजुरी अनुसन्धान ४ वटा फाइल	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाईं
२	काठमाण्डौ, धादिङ्ग, ललितपुर	२०७७।०८।३-१०	मानव अधिकार उल्लंघनका उजुरीहरू	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाईं
३	काठमाण्डौ, भक्तपुर, धादिङ्ग	२०७७।०८।११-१७	मानव अधिकार उल्लंघनका उजुरीहरू	सरिता ज्ञवाली लक्ष्मी पौडेल
४	काठमाण्डौ, ललितपुर, काभ्रेपलाञ्चोक	२०७७।९।१४-२०	मानव अधिकार उल्लंघन घटनाको अनुसन्धान ९ वटा फाइल	रेवा रेग्मी पवित्रा भण्डारी
५	सिन्धुपाल्चोक, काभ्रेपलाञ्चोक	२०७७।९।२१-२७	मानव अधिकार उल्लंघन घटनाको अनुसन्धान	सरिता ज्ञवाली लोकनाथ घिमिरे
६	चितवन	२०७७।९।२८-१०।६	मानव अधिकार उल्लंघन घटनाको अनुसन्धान	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाईं
७	काठमाण्डौ- चितवन	२०७७।११।०६-१२	मानव अधिकार उल्लंघनका उजुरीहरूको अनुसन्धान	सरिता ज्ञवाली लक्ष्मी पौडेल
८	धादिङ्ग	२०७७।११।२२-२८	सरस्वती कुमालको उजुरीमा अनुसन्धान	यज्ञप्रसाद अधिकारी लोकनाथ घिमिरे
९	काठमाण्डौ/ नुवाकोट	२०७७।१२।१३-१९	मानव अधिकार उल्लंघन सम्बन्धी उजुरीहरूको अनुसन्धान	रेवा रेग्मी पवित्रा भण्डारी
१०	काठमाण्डौ/ काभ्रेपलाञ्चोक	२०७७।१२।२१-२७	मानव अधिकार उल्लंघन सम्बन्धी उजुरीहरूको अनुसन्धान	सरिता ज्ञवाली लक्ष्मी पौडेल
११	चितवन	२०७७।१२।२८- २०७८।१।३	मानव अधिकार उल्लंघन सम्बन्धी उजुरीहरूको अनुसन्धान	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाईं
१२	सिन्धुली	२०७८।१।१२-१८	मानव अधिकार उल्लंघन सम्बन्धी उजुरीहरूको अनुसन्धान	यज्ञप्रसाद अधिकारी विजया उप्रेती लोकनाथ घिमिरे

अनुसूची-८

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालय, ललितपुरबाट भएका अनुगमन विवरण

क्र.सं	अनुगमनगरिएको जिल्ला	मिति (... देखि ...)	अनुगमनको विषय	अनुगमन टोलीको नामावली
१	काठमाण्डौ, भक्तपुर, काभ्रेपलाञ्चोक	२०७७।०४।११ देखि १७	होलिड ड सेन्टर र क्वारेन्टीनको अनुगमन	सरिता ज्ञवाली लोकनाथ घिमिरे
२	काठमाण्डौ	२०७७।०४।११	इनफ इज इनफका कार्यकर्ताको भोकहडताल अनुगमन	सरिता ज्ञवाली लोकनाथ घिमिरे
३	काठमाण्डौ	२०७७।०४।२५	बालाजुमा घर भत्काइएको सम्बन्धमा अनुगमन	लक्ष्मी पौडेल रेवा रेग्मी
४	ललितपुर	२०७७।०५।१२	मछिन्द्रनाथको रथ यात्रामा प्रहरी र प्रदर्शनकारी बीच भडप अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी लोकनाथ घिमिरे
५	काठमाण्डौ	२०७७।०५।२८	वीर अस्पतालमा गंगामाया अधिकारीको स्वास्थ्य अवस्था अनुगमन	जायश्वर चापागाई लोकनाथ घिमिरे
६	मकवानपुर	२०७७।०७।१२-१६	मकवानपुर भीमफेदी कारागार अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाई
७	काठमाण्डौ	२०७७।१।१३	नेपाली कांग्रेस विरोध प्रदर्शनको अनुगमन	जायश्वर चापागाई लोकनाथ घिमिरे
८	काठमाण्डौ	२०७७।१।१४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीको बृहद विरोध प्रदर्शनको अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी लोकनाथ घिमिरे
९	काठमाण्डौ	२०७७।१।१७	रा.प्र.पा.को विरोध प्रदर्शनको अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी लोकनाथ घिमिरे
१०	काठमाण्डौ	२०७७।१।१९	गंगामाया अधिकारीको अनशनको अनुगमन, ट्रमा सेन्टर, वीर अस्पताल	यज्ञप्रसाद अधिकारी सरिता ज्ञवाली
११	काभ्रेपलाञ्चोक/ ललितपुर	२०७७।१०।७-८	आकस्मिक हिरासत अनुगमन (नेकपा माओवादी विप्लव समूह)	लोकनाथ घिमिरे मनोज बुढामगर
१२	काठमाण्डौ	२०७७।१०।०९	नेकपा (प्रचण्ड-नेपाल) समूहको विरोध प्रदर्शनको अनुगमन	रेवा रेग्मी विजया उप्रेती लोकनाथ घिमिरे

१३	चितवन	२०७७।१०।१०-१३	मानव अधिकार सम्बन्धी अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी
१४	काठमाण्डौ	२०७७।१०।२२	नेकपा (प्रचण्ड-नेपाल) समूहको आमहडतालको अनुगमन	लक्ष्मी पौडेल पवित्रा भण्डारी
१५	काठमाण्डौ	२०७७।१०।२३	नेकपा (केपी ओली) समूहको विरोध प्रदर्शनको अनुगमन	लक्ष्मी पौडेल पवित्रा भण्डारी
१६	काठमाण्डौ	२०७७।१०।२७	मातृका यादवको स्वास्थ्य सम्बन्धमा नर्भिक अस्पताल, थापाथली अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी लोकनाथ घिमिरे
१७	काठमाण्डौ	२०७७।११।१३	गंगामाया अधिकारीको अनशनको अनुगमन (केन्द्रीय टोलीसँग समन्वय)	दिपकजंग ध्वज कार्की जायश्वर चापागाई कल्पना भ्वा
१८	धादिङ्ग	२०७७।११।२२-२८	आर्थिक, सांस्कृतिक र सामाजिक अधिकारको अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी लोकनाथ घिमिरे
१९	मकवानपुर	२०७७।१२।९-१२	आर्थिक, सामाजिक अधिकारको अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाई
२०	चितवन	२०७८।१।४-६	कारागार अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी
२१	काभ्रेपलाञ्चोक	२०७८।२।२५-३१	मानव अधिकार अवस्था अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी रारा कर्माचार्य लोकनाथ घिमिरे
२२	ललितपुर/ धादिङ्ग	२०७८।३।३-९	मानव अधिकार अवस्था अनुगमन	रेवा रेग्मी विजया उप्रेती अस्मिता पोखरेल
२३	सिन्धुपाल्चोक/ मकवानपुर	२०७८।३।६-१२	मानव अधिकार अवस्था अनुगमन	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाई

अनुसुची-९

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग केन्द्रीय कार्यालयबाट संचालित तालिम/छलफलमा बागमती प्रदेश कार्यालय, ललितपुरबाट सहभागिताको विवरण

क्र.सं	तालिम शिर्षक	सहभागीको नाम र प्रकृति	मिति	स्थान
१	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी रिसर्च प्रतिवेदन उपर छलफल	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।०७।२३	ललितपुर
२	अनुसन्धान सम्बन्धमा निर्देशक, उपनिर्देशक र अधिकृतसँगको अन्तरक्रिया	यज्ञप्रसाद अधिकारी सहित सम्पूर्ण अधिकृत कर्मचारी	२०७७।०७।२४	ललितपुर
३	Gender Assesment virtual meeting	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।८।१४	ललितपुर
४	योजना तर्जुमा सम्बन्धी तालिम	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाई	२०७७।१०।०५-०९	नगरकोट, भक्तपुर
५	बाल अधिकार सम्बन्धी कार्यदलको बैठक	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।१०।१४	ललितपुर के.का.
६	लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति सम्बन्धी छलफल	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।१०।१४	ललितपुर के.का.
७	मानव अधिकार अनुसन्धान तालिम/सहजीकरण	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।१०।१६-१८	धुलिखेल
८	आयोगका पदाधिकारीको पदभार ग्रहण र स्वागत कार्यक्रम	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।१०।२१	ललितपुर के.का.
९	GESI सम्बन्धी तालिम	रेवा रेग्मी लक्ष्मी पौडेल पवित्रा भण्डारी	२०७७।११।१९-२१	धुलिखेल
१०	आयोगको रणनीतिक योजना तर्जुमा छलफल कार्यक्रम	यज्ञप्रसाद अधिकारी सरिता ज्ञवाली जायश्वर चापागाई	२०७७।१२।५	ललितपुर
११	रणनीतिक योजना तर्जुमा छलफल कार्यक्रम	लोकनाथ घिमिरे	२०७७।१२।२५-२९	बुटवल, कावासोती, हेटौडा
१२	रणनीतिक योजना तर्जुमा छलफल कार्यक्रम	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७७।१२।२६-२८	कावासोती/ हेटौडा
१३	आयोगको सबै कार्यालय प्रमुखसँगको बैठक	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७८।१।२८	ललितपुर
१४	आयोगको पदाधिकारीसँग परामर्श बैठक	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७८।१।२९	ललितपुर
१५	स्वास्थ्यकर्मीसँग परामर्श बैठक	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७८।१।३१	ललितपुर
१६	आयोगको २३ औं वार्षिक स्थापना दिवस कार्यक्रम मनाउने तयारी बैठक (भर्चुअल)	यज्ञप्रसाद अधिकारी सरिता ज्ञवाली	२०७८।२।३	ललितपुर

१७	आयोग र अन्य संवैधानिक विषयगत आयोग विच भर्चुअल बैठक/अन्तरक्रिया	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७८।२।५	ललितपुर
१८	नेपालगञ्ज क्षेत्रमा कोभिड १९ अवस्था र चुनौती भर्चुअल अन्तरक्रिया	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७८।२।६	ललितपुर
१९	उपभोक्ताका अधिकार सम्बन्धी अन्तरक्रिया	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७८।२।६	ललितपुर
२०	आयोगको बार्षिकोत्सव	बागमती प्रदेशका सबै कर्मचारी	२०७८।२।१३	ललितपुर
२१	Migration Reportसम्बन्धी zoom बैठक	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७८।२।१८	ललितपुर
२२	आयोगको छैठौ रणनीतिक योजना मस्यौदा छलफल	यज्ञप्रसाद अधिकारी	२०७८।३।१४	काभ्रेपलाञ्चोक

अनुसुची-१०

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग बागमती प्रदेश कार्यालय, ललितपुरबाट भएका अन्तरक्रिया/गोष्ठी/
तालिम/छलफलहरू

क्र.सं	जिल्ला	मिति	कार्यक्रमको विषय र लक्षित समुह	सहभागिको विवरण
१	ललितपुर	२०७७।०७।२०	वार्षिक गतिविधि प्रतिवेदन विमोचन कार्यक्रम । प्रमुख अतिथि सानुकुमार श्रेष्ठ, सभामुख विजया के.सी., अध्यक्षता वेद भट्टराई, प्रस्तुतीकरण यज्ञ प्रसाद अधिकारी ।	८६ जना, बागमती प्रदेश कार्यालयका सबै कर्मचारी
२	ललितपुर	२०७७।९।२४	प्रमुख जिल्ला अधिकारी काठमाण्डौ, ललितपुर र भक्तपुर सँग शान्ति सुरक्षा र मानव अधिकार अवस्था सम्बन्धमा छलफल	बागमती प्रदेश कार्यालयका सबै कर्मचारी
३	चितवन	२०७७।१०।१२	शसस्त्र प्रहरी बल अधिकृतका लागि मानव अधिकार सम्बन्धी तालिम	कुरिनटार, चितवन
४	ललितपुर	२०७७।११।०५	आयोगका पदाधिकारीहरूको स्वागत र प्रस्तुतीकरण अन्तरक्रिया	बागमती प्रदेश कार्यालयका सबै कर्मचारी
५	ललितपुर	२०७७।१२।३	प्रदेश कार्यालयको योजना समीक्षा र आगामी वर्षको कार्यक्रम बारे छलफल ।	प्रदेश कार्यालयका सबै कर्मचारीहरू
६	मकवानपुर	२०७७।१२।९- १२	थाहा नगरपालिका र मकवानपुरगढी गाउँपालिकामा विकास र मानव अधिकार सम्बन्धी कार्यक्रम ।	यज्ञप्रसाद अधिकारी जायश्वर चापागाई
७	सिन्धुली	२०७८।१।१३	कमलामाई नगरपालिकामा स्थानीय तह र मानव अधिकार तालिम	यज्ञप्रसाद अधिकारी विजया उप्रेती लोकनाथ घिमिरे
८	सिन्धुली	२०७८।१।१४	मरिण गाउँपालिकामा स्थानीय तह र मानव अधिकार तालिम	यज्ञप्रसाद अधिकारी विजया उप्रेती लोकनाथ घिमिरे

अनुसूची-११

कोभिड संक्रमितको अवस्था

◆ समग्र नेपाल र बागमती प्रदेशको संक्रमणको अवस्था बारे थप विवरण

		नेपाल				बागमती			
		जम्मा		२४ घन्टाको विवरण		जम्मा		२४ घन्टाको विवरण	
जम्मा परिक्षण	RT-PCR	३४४६५८६	३६९८६४०	८२५६	१२७६८	२०१७०२९	२०९६३६९	५६४०	६४६३
	Antigen	२५२०५४		४५१२		७९३३२		८२३	
जम्मा संक्रमित	RT-PCR	६६२५७० (१९.२२%)	७०९४३७ (१००%)	१७८२	२६७६	३३८४५१ (१६.७८%)	३५६२१८	९३४ (१६.५६%)	११९१ (१८.४३%)
	Antigen	४६८६७ (१८.५९%)		८९४		१७७६७ (२२.४०%)		२५७ (३१.२३%)	
जम्मा सक्रिय संक्रमित		--				९१४२ (२.५७%)		११९१	
जम्मा निको भएको		६२६४६८ (८८.३%)		१७५७		३४३१४६ (९६.३३%)		१४२८	
जम्मा मृत्यु		९४६३ (१.३३%)		३३ *		३९३० (१.१०%)		८	

स्रोत: स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय मिडिया ब्रिफिङ, स्वास्थ्य नागरिकसिपन कार्य संघालन केन्द्र र प्रादेशिक स्वास्थ्य नागरिकसिपन कार्य संघालन केन्द्र र जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयबाट प्राप्त जानकारी अनुसार, साप्ताहिक विकास मन्त्रालय, बागमती प्रदेश, नेपाली सेना ग्राउ कोभिड-१९ को सब व्यवस्थापन पथ्याकको बाघारमा कोभिड-१९ माट नुसु भएकहरुको थप संख्या (२०७८/०३/३१)

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

National Human Rights Commission

बागमती प्रदेश कार्यालय, सातेपा, ललितपुर

Bagmati Province Office, Sanepa, Lalitpur

प.सं. -०७७/७८
च.नं. ४७४

मिति: २०७८/१४

श्री पाँचखाल नगरपालिका,
पाँचखाल, काभ्रेपलाञ्चोक

विषय : मानव अधिकार कार्ययोजना सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा नेपाल सरकारले मानव अधिकार सम्बन्धी पाँचौँ राष्ट्रिय कार्ययोजना (आ.व. २०७७/७८-२०८१/८२) जारी गरी कार्यान्वयनमा आइसकेको छ । उक्त कार्ययोजनाको दफा ४.२.४ ले स्थानीय तहमा कार्ययोजना कार्यान्वयनको सुनिश्चितताको लागि प्रत्येक स्थानीय तहमा प्रमुख वा उध्यक्ष स्थानीय तहको संयोजकत्वमा मानव अधिकार राष्ट्रिय कार्ययोजना स्थानीय समन्वय समिति गठन हुने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय तहको सम्बन्धीत शाखा र कार्ययोजनाको क्रियाकलापसंग सम्बन्धीत वडालाई निर्देशन दिने, कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको क्रममा सञ्चालन गरिने क्रियाकलापको कार्यान्वयनमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने तथा कार्ययोजना कार्यान्वयनको स्थितिको समीक्षा गर्ने कार्य उक्त समितिको मुख्य जिम्मेवारी भित्र रहेको छ । कार्ययोजनाको दफा ४.३ ले कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगको समेत रहेकोले यस कार्यालयले कार्ययोजना अनुगमनलाई प्राथमिकता क्षेत्रमा राखेको छ ।

अतः मानव अधिकार राष्ट्रिय कार्ययोजना स्थानीय समन्वय समिति गठन गरी तहाबाट भएका निर्णय सहितको मानव अधिकार अवस्था प्रतिवेदन उपलब्ध गराई सदाभै मानव अधिकारको सम्बर्धन र संरक्षण कार्यमा सहयोग पुऱ्याइ दिनुहुन अनुरोध गरिन्छ ।

उक्त कार्ययोजनाको विद्युतीय प्रति यसै साथ संलग्न छ ।

यज्ञप्रसाद अधिकारी
सहसचिव

"Panchkhal Municipal-Agriculture City"

पाँचखाल नगरपालिका Panchkhal Municipality

फोन नं.: ०११-४९९४४१
Phone No.: ०११-४९९४५१
फ्याक्स नं.: ०११-४९९२६७
Fax No.: ०११-४९९२६७

Handwritten notes:
११/५/१९
२०६८
५१९२

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
Office of Municipal Executive

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग
मानव अधिकार कार्यलय, बागमती प्रदेश
को नं.: ४६
मिति: २०७८/०४/१२

पाँचखाल, काभ्रेपलाञ्चोक
Panchkhal, Kavrepalanchok
बागमती प्रदेश
Bagmati Province

प.सं./P.V: ०७७/०७८, ०७७/०७८

प.नं./Ref No: ५९

मिति २०७८/०४/१२

श्री राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग,
सानेपा, ललितपुर।

विषय: जानकारी सन्बन्धमा।

प्रस्तुत विषयमा तहाँ कार्यालयको प.सं. ०७७/७८, च.नं. ४०४, मिति २०७८/०३/०४ को पत्रानुसार पाँचौँ राष्ट्रिय कार्ययोजना (आ.च. २०७७/७८-२०८१/८२) को ढका ४.२.४ बमोजिमको ढाँचामा स्थानिय तहमा कार्ययोजना कार्यान्वयनको सुनिश्चितता प्रदान गर्न, समन्वय र सहजीकरण गर्न तथा कार्ययोजना कार्यान्वयनको स्थितिको समीक्षा गर्न पाँचखाल नगरपालिकामा मिति २०७८/३/१४को नगरप्रमुख स्तरीय निर्णय बमोजिम एक स्थानिय समन्वय समिति गठन गरिएको व्यहोरा जानकारीका लागि अनुप्रेषण छ। उक्त निर्णयको प्रतिलिपि यसै पत्रससब संलग्न गरी पठाइएको छ।

Handwritten signature and date:
२०७८/०४/१२

(राजेश बन्जारा)
प्रशासकीय अधिकृत
प्रशासकीय अधिकृत

राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक कार्य) (सीड) २०१०-२०११

कार्यालय संख्या: १०१-२०१०

राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक कार्य) (सीड) २०१०-२०११

पृ. सं. प. फ. नं. १११

बजेट मुद्रा बहीर्षक नं.: राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोग (प्रशासनिक कार्य) (सीड) २०१०-२०११
 कार्यपालक - अधीनस्थको नाम
 अधीनस्थ कोको स्थान:

बजेट विवरण	कार्य क्षेत्र	स्रोतको		मूल बजेट	संशोधन / अनुसंधान बजेट		अंतिम बजेट	विकास	समाप्त कार्य	बर्बाद बजेट	साथ बजेटको कार्य
		प्रकार	सुसंगतता विधि		पुनः	नए					
२०११	सेवाको रूपमा सेवा	नेपाल सरकार	नए	१००,०००.००	०.००	०.००	१००,०००.००	१००,०००.००	१००,०००.००	०.००	
२०११	प्रशासनिक कार्य विवरण	नेपाल सरकार	नए	१००,०००.००	०.००	०.००	१००,०००.००	१००,०००.००	१००,०००.००	०.००	
जम्मा				२००,०००.००	०.००	०.००	२००,०००.००	२००,०००.००	२००,०००.००	०.००	

कार्यालय मुद्रा बहीर्षक नं. ०
 सेवाको कार्य क्षेत्र - ०

Handwritten signature

दिनांक -
 हस्ताक्षर -
 नाम -
 उर्ध्व -

Handwritten signature

बागमती प्रदेश कार्यालयबाट सम्पादीत कार्य - एक भलक

राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगका कार्यालयहरू

केन्द्रीय कार्यालय

हरिहर भवन, पुल्चोक, ललितपुर

फोन : ०१-५०१००१५, (हटलाइन : ०१-५०१००००)

फ्याक्स : ०१-५५४७५७३, पोष्ट बक्स नं. ५१८२, काठमाडौं, नेपाल

ई-मेल : nhrc@nhrcnepal.org

प्रदेश कार्यालयहरू :

प्रदेश नं. १ कार्यालय, विराटनगर

फोन : ०२१-४६१५३१, ४६१०५३, फ्याक्स : ०२१-४६११००

ई-मेल : nhrcbrt@nhrcnepal.org

प्रदेश नं. २ कार्यालय, जनकपुर

फोन : ०४१-५५०३१३/१४, फ्याक्स : ०४१-५५०३१५

ई-मेल : nhrcjnk@nhrcnepal.org

बागमती प्रदेश कार्यालय, सानेपा, ललितपुर

फोन : ०१-५४२५१७२, ५४३०३६२, फ्याक्स : ०१-५४३०३६२

ई-मेल : nhrcsnp@nhrcnepal.org

गण्डकी प्रदेश कार्यालय, पोखरा

फोन : ०६१-४६२८११/४६३८२२, फ्याक्स : ०६१-४६५०४२

ई-मेल : nhrcpkr@nhrcnepal.org

लुम्बिनी प्रदेश कार्यालय, बुटवल

फोन : ०७१-४१०१७५, फ्याक्स : ०७१-४१०१७६

ई-मेल : nhrcbtl@nhrcnepal.org

सुदूरपश्चिम प्रदेश कार्यालय, धनगढी

फोन : ०९१-५२५६२१, ५२५६२२, फ्याक्स : ०९१-५२५६२३

ई-मेल : nhrcdhn@nhrcnepal.org

प्रदेश शाखा कार्यालयहरू

प्रदेश नं. १ शाखा कार्यालय, दिक्तेल

फोन : ०३६-४२०२८४

ई-मेल : nhrcckht@nhrcnepal.org

लुम्बिनी प्रदेश शाखा कार्यालय, नेपालगञ्ज

फोन : ०८१-५२६७०७, ५२६७०८

ई-मेल : nhrcnpj@nhrcnepal.org

कर्णाली प्रदेश शाखा कार्यालय, जुम्ला

फोन : ०८७-५२०२२२

ई-मेल : nhrcjum@nhrcnepal.org